

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Karşıdüşünce

Vatan Gazetesi Yazıları
1961-1962

Hazırlayan: Erol Gökşen

AFORIZMA

YAPIL KREDİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://mantey.org>

KARŞIDÜŞÜNCE

Vatan Gazetesi Yazıları
1961-1962

Fazıl Hüsnü Dağlarca 1914'te İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Anadolu'nun çeşitli yerlerinde tamamladı. Kuleli Askeri Lisesini (1933) ve Harp Okulunu (1935) bitirdi. Orduda hizmeti 15 yılı doldurunca askerlikten ayrıldı (1950). Çeşitli memuriyetlerde bulunduktan sonra 1959'da emekliye ayrıldı. İstanbul'da Kitap Kitapevini kurdu. 1960-64 arasında *Türkçe* adında bir dergi çıkardı (43 sayı). 1970'te sahibi bulunduğu yayınevini kapattı. Edebiyata olan ilgisi çok genç yaşlarda başladı; henüz 13 yaşındayken *Yeni Adana* gazetesinin öğrenciler arasında açtığı öykü yarışmasında birinci oldu. İlk şiiri 1933'te *İstanbul* dergisinde çıktı. Edebiyat dünyasında adını duyurması 1934'te, Harp Okulu öğrencisiyken *Varlık*'ta yayımladığı şiirlerle oldu. Şiirlerini *Yücel*, *Türk Dili*, *Yeditepe*, *Çağrı*, *Ataç*, *Yön...* gibi dergilerde yayımladı. 1960'lardan sonraki şiirlerinde güncel yurt ve dünya sorunları karşısındaki tepkilerini yansıtan şiirler yazdı. Cumhuriyet'i izleyen yıllarda özlenmiş olan destan şiirini yarattı. Şiirlerinde çocuğu en çok barındıran Türk ozanıdır. Yirmiden fazla çocuk kitabı vardır. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en verimli şairlerinden biri olan Dağlarca'nın bir özelliği de bütün edebi yaşamını sadece şiire adanmış olmasıdır. Şiirleri pek çok dile çevrildi, birçok ödül kazandı. 2008'de İstanbul'da öldü.

Yapıtlarından bazıları: *Havaya Çizilen Dünya*, 1935; *Çocuk ve Allah*, 1940; *Daha*, 1943; *Çakırın Destanı*, 1945; *Taş Devri*, 1945; *Üç Şehitler Destanı*, 1949; *Toprak Ana*, 1950; *Sivas'lı Karınca*, 1951; *İstanbul Fetih Destanı*, 1953; *Anıtkabir*, 1953; *Asu*, 1955; *Delice Böcek*, 1957; *Batı Acısı*, 1958; *Mevlana'da Olmak*; *Gezi*, 1958; *Özgürlük Alanı*, 1960; *Hoo'lar*, 1960; *Cezayir Türküsü*, 1961; *Çanakkale Destanı*, 1965; *Vietnam Savaşımız*, 1966; *Haydi*, 1968; *19 Mayıs Destanı*, 1969; *Hiroşima*, 1970; *Malazgirt Ululaması: 26 Ağustos 1071-1971*, 1971; *Bağımsızlık Savaşı*, 1973; *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, 1973; *Horoz*, 1977; *Çukurova Koçaklaması*, 1979; *Nötron Bombası*, 1981; *Yunus Emre'de Olmak*, 1981; *Çıplak*, 1981; *Dildeki Bilgisayar*, 1992; *O'1923/Tapınağa Asılmış Gövdeler*, 1998; *Seviştilerken*, 1999; *İmin Yürüyüşü/Biçimlerle Soyunmak*, 1999; *Ötekinde Olmak (Oralarda/İkisi)* 2000; *Dün Geceki/En Sevmek (Şeyh Galib'e Çiçekler)*, 2000; *İçimdeki Şiir Hayvanı*, 2007.

Fazıl Hüsnu Dağlarca'nın YKY'deki kitapları:

Orda Karanlık Olurum (2007)
Arkası Siz (2007)
Genç (2007)
Dört Kanatlı Kuş (2007)
Bütün Şiirleri 1 (2008)
Bütün Şiirleri 2 (2010)
Bütün Şiirleri 3 (2012)
Üç Okumalı Dizeler - GÖRÜNDÜĞÜM (2017)
Haydi 2 (2017)
Yaşamamalarda (2017)
Karşıdüşünce - Vatan Gazetesi Yazıları 1961-1962 (2018)

Dağ Uykusu - Seçme Şiirler (2009)

Dağlarca Çocuklarda Dizisi:
Balina ile Mandalina (2007)
Yaramaz Sözcükler (2007)
Okulumuz 1'deki (2007)
Okulumuz 2'deki / Kanatlarda (2007)
Okulumuz 3'teki (2007)
Cincik (2007)
Cin ile Cincik (2007)
Yazıları Seven Ayı (2008)
Dolar Biriktiren Çocuk (2008)
Başparmak (2008)
Gösterme Parmağı (2008)
Ortaparmak (2008)
Yüzük Parmağı (2008)
Serçe Parmak (2008)
Güneşi Doğduran (2008)
Göz Masalı (2008)
Kuş Ayak (2008)
Arkaüstü / Uçsuz Bucaksız Yaşama (2008)
Bitkiler Okulu (2009)
Bağımsızlık Savaşı - 1 / Samsun'dan Ankara'ya (2009)
Bağımsızlık Savaşı - 2 / İnönüler (2009)
Bağımsızlık Savaşı - 3 / Sakarya Kıyıları (2009)
Bağımsızlık Savaşı - 4 / 30 Ağustos (2009)
Bağımsızlık Savaşı - 5 / İzmir Yollarında (2009)
Oyun Okulu (2010)
Su Yıkamak (2010)

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

Karşıdüşünce

Vatan Gazetesi Yazıları

1961-1962

Aforizma

Hazırlayan

Erol Gökşen

YAPI KREDİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Yapı Kredi Yayınları - 5178
Edebiyat - 1481

Karşıdüşünce - Vatan Gazetesi Yazıları 1961-1962
Fazıl Hüsnü Dağlarca
Hazırlayan: Erol Gökşen

Kitap editörü: **Fahri Güllüoğlu**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Mas Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

1. baskı: İstanbul, Ağustos 2018
ISBN 978-975-08-4308-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2015
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Sunuş / Erol Gökşen • 7
Önsöz / Ahmet Soysal • 9

Eskiden Kurtulmak • 13
Toplum Uğruna Ölen • 15
Toplum Eğitimi • 17
Dalkavuk • 19
Olay • 21
Bayram Ertesi • 23
Leke Denilen • 25
Aydınla Toplum • 27
Gözlük • 29
Uzay Çağı • 31
Güç • 33

Bir Ayaklanmanın Yıldönümünde • 35
Dilenmek • 37
Sokak • 39
Kamu • 41
Karşıdüşünce • 43
Toplum Vergisi • 45
Çalışmak ve Doğa • 47
Köşeadam • 49
Yönetmenin Gücü Olmamalıdır • 51
Biri • 53
Ekmek [I] • 55
Yenilmemek • 57
Topluma Karşı Toplum Kavramı • 59
Sömüren • 61
Sömürülen • 63
Basına Övgü • 65
Karnı Olmayan • 67

Çarşı • 69
Soy Gütme • 71
Yasalar • 73
Ben'le Biz • 75
Toplum Üstünde Geçinmek • 77
Yarını Yapmak • 79
Seçenin Eli I • 81
Seçenin Eli II • 83
Sayılarla Düşünmek • 85
Ağız • 87
Gücün Sınır • 89
Aydına Saygı • 91
Konuşmamak • 93
Geri Kalan Toplum • 95
Ayak • 97
O, Yurttaş Olmak Sorumluluğu • 99
Ekmek II • 101
İşçilerin Yürüyüşü • 103
Büyük Adamlar • 105
Kurtulmak • 107
Eşek • 109
Yarım Düşünce • 111
Kavga • 113
Toplum Olmak • 115
Köpek • 117
Yurdun Eli • 119
Sus • 121
Işık • 123
Yılanlar • 126
Sofra • 128
Tüze I • 130
Tüze II • 132

Sunuş

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın düzyazıya yazın hayatında yer vermediği bilinen bir gerçektir. Bir söyleşisinde düzyazıdaki sözcüklerin anlam kapsamlarının şiirde kullanılan sözcüklere oranla daha dar ve sınırlı olduğuna inandığını belirtir. Belki de bu yüzden hiçbir zaman düzyazıya eğilmez Dağlarca. Bir başka söyleşisinde de, üç yaşından beri şiir düşünen biri olduğunu açıklar. Dağlarca'nın düzyazıdan uzak duran tavrını öğrendikten sonra, açıkçası onun röportajlara, soruşturmalara verdiği cevapların haricinde düzyazıyı çağrıştıran metinleri olduğuna ihtimal vermiyordum, ta ki İlhan Selçuk, Oktay Akbal, Salah Birsal, Naim Tiralı gibi basın hayatımın önemli isimlerini kadrosunda bulunduran *Vatan* gazetesinde bir köşesi olduğunu fark edene kadar... Bu keşif benim için çok heyecan vericiydi.

Dağlarca, 1961-1962 yıllarında “Daha” adlı köşesinde haftada bir gündelik hayata, olaylara, olgulara dair yazılar kaleme aldı. Bu metinlere “yazı” demek elbette haksızlık olacaktır. Bunlar, Paul Valéry'nin 1922-1944 yılları arasında beş cilt halinde yayımladığı ve çeşitli konular üzerinde yorumlarını içeren denemelerine ad olarak seçtiği “Variété”ye (çeşitleme) yaklaştırılabilse de, belirli bir konu ya da olay etrafında ince ince düşünülerek tasarlanmış kısa metinler olduğu için, daha çok “aforizma” (deyiş) olarak değerlendirilmelidir. Hatta Herakleitos, Schopenhauer, Nietzsche gibi filozofların düşünsel yönü güçlü olan “aforizmalar”ına bakıldığında Dağlarca'nın metinlerine de “aforizma” demek yersiz olmayacaktır.

Dağlarca bir söyleşisinde düzyazının “ağır” bir söylem biçimi olduğunu belirtir. Öyle ki, ona göre düzyazıda sözcükler o kadar “fazla”dır ki sözcüklerin “fazla”sı atıldığında geriye bu “aforizmalar” kalmaktadır; bir başka deyişle, ortaya çıkan metin bir gazeteci dilinden çok bir şairin diliyle kurgulanmış hissini uyandırmaktadır. Denilebilir ki Dağlarca, herkesin kullandığı sözcüklerden kendine yeni bir dünya kurmuş ve bu dünyada yeni sözcükler yaratan biridir.

Böylece ortaya dünyayı, olayları, olguları sözcüklerin çağrıştırmacı gücüyle çözümleyen bir “yorum ustası”nın bilgece ifadeleri çıkar. Dahası Dağlarca, “bir şair”in “birçok insan”dan ibaret olduğuna inanır. Dağlarca’nın şiirine aşına olan okurun zihninde “kesin” yargılarla açıklanabilecek bir “şair Dağlarca” imgesinin oluşmaması da gerçekte “birçok insan”ı içinde taşımasındandır. Bu durumu “aforizmalar”da da görmek mümkündür.

Şiirin sınırlarından çok uzak olmayan “aforizmalar” gazete okuruna farklı bir tat verir. Dağlarca’nın benzer bir yenilikçi tutumunu 1959 yılında Aksaray’da açtığı “Kitap” adlı yayınevi ve satış yerinde de görmek mümkündür. Burada “Karşı” adını verdiği bir “duvar gazetesi” de çıkaran Dağlarca, okuru ve izleyiciyi şaşırtmayı sürdürür. Bu normal bir gazete değildir. İki metreden daha yüksek bir boya sahip “gazete”de yer alan şiirlerini resim ve haritalarla süsler. “Yazı”yı “görsellik”le birleştiren Dağlarca, ister “optik” bir fenomene, ister “içsel/düşünsel duyum”a dayalı olsun, sanatın temelde bir “görme biçimi” olduğunu anlatır bize bu karma sunuda. Dağlarca’nın “aforizmalar”ına içerik olarak bakıldığında ise bunların sosyal hayatın sınırlarında kurulu olduğunu görürüz. Metinlerde, hem ülkesinin, hem dünyanın sorunlarını dert edinen bir şairle yüzleşiriz. Toplumsal hayatta eğitimin önemi, aydınlı toplum arasındaki ilişkilerde gözlemlenen süreksizlik, evrenin yapısı, sömüren-sömürülen ilişkisi, uygarlığın içeriği gibi ortak bir duyarlılık yaratan konular ilgi odağında yer alır.

Dağlarca’nın bir günlük gazetede “köşe yazısı” olarak yazdığı bu “aforizmalar”ın basın tarihinden çok “yazın tarihi”nin alanına girdiğini söylememiz gerekir. Konular ne derece dönemin toplumsal ve siyasal gündeminden besleniyor olsa da, “aforizmalar”ın lirik tonu olgu ve olaylardan çok “söylem”i, Dağlarca’nın “ses bayrağı” dediği Türkçenin ifade olanaklarını, “betonlar, demirler altındaki Türkçe”nin ses gücünü öne çıkardığına kuşku yoktur.

*Erol Gökşen,
Ankara, Haziran 2018*

Önsöz

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın 1961-1962 yılları arasında *Vatan* gazetesinde yayımlanmış kısa düzyazıları birçok bakımdan ilginç. Öncelikle, elbette, büyük şairin yapıtının içindeki yeri bakımından ilginç. Ama bu metinler, aynı zamanda, konumlandıkları tarihsel bağlam açısından da bir anlam taşımakta.

Bu bağlamı anımsatalım. Bunun da öncesinde *Vatan* gazetesi konusunda bir iki bilgi vermek yararlı olacak. *Vatan* gazetesi, 1923'te Ahmet Emin Yalman tarafından kurulup, 1950'den itibaren bir süre Demokrat Parti'yi destekledikten sonra, 1955'ten 1960'a kadar bu partinin iktidarına muhalefet etmiştir. Gazete, 27 Mayıs 1960 darbesinin yanında yer alıp, 1961-1962 arası bir yönetim krizi yaşamış, kurucusu bu dönemin başında (Ocak 1961) gazeteden ayrılmış, yönetim, aralarında Dağlarca'nın da bulunduğu hissedarlara geçmiş, sonunda Naim Tiralı'nın grubu şirkete hâkim olmuştu. Bilindiği gibi 27 Mayıs 1960 darbesi, 1960 ilkbaharından itibaren alevlenen bir toplumsal durumun ve iktidarın bunun karşısındaki baskıcı tutumunun sonucunda gerçekleşmişti. 14 Ekim 1960'ta Yassıada'da ilk duruşmalar başlamış, 15 Eylül 1961'de karar çıkmış ve 16/17 Eylül 1961'de Demokrat Parti'nin üç yöneticisinin idamı gerçekleşmişti. Bunun hemen ardından, 1961 Ekiminde, ordunun müdahalesiyle Cemal Gürsel cumhurbaşkanı seçilmişti.

İşte Dağlarca'nın metinleri bu tarihsel bağlamda konumlanmakta. Bu konumlanma, kendini hemen belli ediyor. Dağlarca, politik bir tutum ortaya koyuyor. 27 Mayıs'ı olumladığı açık. O da, o dönemin birçok sol aydını gibi, 27 Mayıs darbesini özgürlük ve toplumsal eşitlik getirecek devrimci bir atılım gibi görmekte. 1960'ta yayımladığı *Özgürlük Alanı* kitabı bunu açıkça gösteriyor. Burada *politik Dağlarca* ile ilgili kısa bir parantez açmak yararlı olacak. Babası subay olan Dağlarca, işgali, bağımsızlık savaşını ve cumhuriyetin kuruluş yıllarını çocukken yaşamış, kendisi de subaylık yapmış bir Mustafa

Kemal hayranı olarak ilk döneminde genel olarak toplumsal konulardan uzak durmuş, öznenin ya da bireyin içsellliğini Türkçe’de o güne kadar görülmemiş olanaklarla ifade etmiştir. *Üç Şehitler Destanı* (1949), *Toprak Ana* (1950) ve *Sivaslı Karınca* (1951), Dağlarca’nın toplumsal alana yönelmesinin ilk adımları sayılmalı. Burada ilgi çekici olan, bu üç kitabın, Dağlarca’nın toplumsal yaklaşımına yapıtının sonuna kadar egemen olacak üç yönü ortaya koymasındır: ilkin bağımsızlık (ya da kurtuluş) savaşı göndermesi (ulusal duyarlığın güdümünde), sonra yoksul ve eğitimsiz Anadolu insanının yaşam koşullarına gönderme, ve, bundan başka, evrensel insanlık, kardeşlik vurgusu. Bu üç yön, Dağlarca’nın politik-toplumsal yapıtında, ölümünden bir yıl önce çıkan *Genç* (2007) kitabına kadar, konuya göre değişen oranlarda iç içe sayılmalıdır. Dolayısıyla, yüzeysel ve art niyetli okurların Dağlarca’daki toplumsal boyutu basit bir kemalist milliyetçiliğe indirgemeleri yanlıştır. Elbette, Dağlarca’da ulusal ağırlık merkezi belirgindir, ama bu, hem ülkenin ezilen insanlarının yanında bir tavır alış hem de bütün dünya halklarının bir kardeşliğinin ifadesi ile birlikte söz konusu olmaktadır.

Böylece ilk döneminde belli bir apolitik tutum içinde olduğu gözlemlenen Dağlarca, 1950 yıllarından itibaren toplumsal konulara gitgide duyarlı olmuş, kendi güdümüyle ve kendine özgü bir tarzda sosyalist bir bakış açısına yaklaşmıştır. Dağlarca, özellikle Afrika’daki, Asya’daki sömürgecilik-karşıtı halk savaşlarına büyük ilgi duymuş, bunlar konusunda kitaplar yazmıştır.

İşte *Vatan* metinleri, öncelikle, Dağlarca’nın bu politik tutumunun o dönemdeki ifadelerini oluşturuyor. Bunlarda, yukarıda değindiğim üç yön de belirgin: ulusal duyarlık, yoksul halkın koşullarına duyarlık, evrensel kardeşlik vurgusu. İlerlemeci bir Dağlarca öne çıkıyor. Oysa, bir 27 Mayıs savunucusundan beklenebileceğinin tersine, Dağlarca, bu metinlerde, iktidar edimi konusunda yer yer açık bir eleştirelliği dile getirmekte. İktidar konusundaki eleştirelilik, güç kavramı ile ilgili arada sırada yüze çıkan bir tartışmanın bağlamında yer almakta. Dağlarca, “Güç, istemenin kımıldanışıdır” diyerek, güç olgusunu, Nietzsche’yi çağrıştıran bir tarzda istence bağlamaktadır (24 Nisan 1961, s. 33). Bunun ardından, *gücü olmayan* bir yönetimi tasarlar: “Yönetmenin *gücü olmamalıdır. Olursa bu güç, bu güç yöneteni başına buyruk kılar*” (26 Haziran 1961, s. 71).
<https://www.halkinbilgi.org>

Aynı tarz bir eleştirelilik, metinlerin ana konularından biri olan *toplum* konusunda karşımıza çıkıyor. Önce, *toplumun gücü* olgusunun ikircikli bir tanımı yapılmakta: “Bir de toplumun gücü vardır. Kişilerdeki gücün toplamıdır biraz. Ama daha çok kişi gücüne karşıdır. Bizden doğsa da, bizi özetlese de, artık bizim olmayan bir yaratıktır” (24 Nisan 1961, s. 34). Bundan sonra, çarpıcı bir *toplum-toplum kavramı* karşıtlığı ortaya konulacak: “*Toplum kavramını en bilmeyen kimdir, en anlamayan kimdir, en hiçe sayan kimdir? Toplumdur*” (“Topluma Karşı Toplum Kavramı”, 24 Temmuz 1961, s. 59).

Dağlarca’nın sosyalist esini kimi metinlerde belirgin: “*Işığı olsa da, yatağı yorganı olsa da, ekmeği olsa da kişiler çalıştıkları ölçüyle aydınlanmış, ısınmış, doymuş değilseler, yine de ‘sömürülen’dirler*” (7 Ağustos 1961, s. 64). “*Çalıştıkları ölçüyle*”... Dağlarca, bu noktada, emeğin doğru ölçüsünün, artı-değer’in –dolayısıyla kapitalist sistemin– ortadan kaldırılması olduğunu söylemeye kadar gitmiyor (bu durum, Dağlarca’nın sosyalist bakış açısının sınırlarını ortaya koymakta).

Çarpıcı bir metin, Alabama’daki ırkçı olaylara değinen metindir. Burada ırkçılık karşıtı Dağlarca karşımıza çıkmaktadır: “*Soy gütmeye nedir? Bir aşağılık duygusunun ta kendisi. Evet, soy güdenler korkanlardır. Öteki’nden korkanlar*” (4 Eylül 1961, s. 71). Başka bir yerde, Dağlarca *karşıt* düşünceyi olumlar: “*Karşımızdaki bizim gibi düşünmüyor mu? Ne güzel. Onun düşündüğünü kendi düşüncemize katalım. Büyütelim usumuzu*” (29 Mayıs 1961, s. 43). İlk metinlerden biri, Afrika’nın sömürgecilik-karşıtı sosyalist lideri Lumumba’nın öldürülmesine değinmekte: “*Sen Lumumba. Yalın ayak öldürüldün. Ama yeryüzü de yürümektedir yalın ayak.*” (20 Şubat 1961, s. 15). (Bu metnin devamında, toplum olgusuna bağlı ikircikliliğe bir ilk değinmenin bulunduğunu da işaret edelim: “*Toplumu kurtarmaya çalışanların ilk engeli toplumdur. Kimildamayan engeli, kara engeli.*”)

Vatan’daki metinlerin, genel politik-toplumsal boyutlarıyla sınırlanmadığını belirtmek gerekir. Yer yer, doğrudan şiirsel anlamlı değinmeler ya da felsefî içerikler karşımıza çıkmakta ve bize bu düzyazıları Dağlarca’nın düşünsel (felsefî ya da “metafizik”) sorunlara her zaman açık durmuş şiir yapıtına bağlama olanağını vermektedir. Zaten, bütününde, bu düzyazıların dilinin Dağlarca’ya özgü, yalınlık ile yoğunluğun birleştirilmesiyle ortaya çıkan

hem de dil estetiği bakımından çok ince yontulmuş bir dil olduğunu söylemeliyiz. Dağlarca'nın düzyazı dilinin özgünlüğü, Dağlarca'nın söyleşilerinde de belirgindir. Bu dilin başka başat bir örneği, Asu'nun ikinci baskısının (1967) önsözü niteliğindeki görkemli düzyazı bölümüdür. Burada, Vatan'dan, bayram ile ilgili metni alıntılayabiliriz: *“Bayramın daha ilk gününde, daha ilk kutlamalarda, bir sızı duyulur: Bir eski içine kapatılmışlığımızın sızısı. Bayram ertesileri bu sızidan kurtulmamızdır”* (21 Mart 1961, s. 23). Ya da uzay ile ilgili: *“Uzayın neresine ulaşırsak ulaşalım bir ‘Kuş anlamı’ içindeyizdir”* (17 Nisan 1961, s. 31). Dağlarca'nın toplumsal güdümünün “metafizik” güdümüne bağlanabildiğine bir örneği gösterelim: *“Ekmektir bir bakıma bütün uygarlığımız. Yıldızlar bile ekmeğin bir başkabakımdan aranmasıdır”* (10 Temmuz 1961, s. 56). Sayılar konusundaki şu eleştiri de çarpıcı: *“Bir kötülüğü de budur sayıların: Yıldızları, ağaçları, çocukları sayarken, bu başka başka gerçekleri sayarken, hiç değişmezler. 1, 2, 3, 4... derler”* (23 Ekim 1961, s. 86). Bu eleştiri, varolan'a nicel yaklaşımın, varolan'ların tekilliğini nasıl ortak soyut bir düzleme indirgeyerek yok ettiğini belirtiyor.

Dağlarca'nın bu düzyazılarını, belli konular çevresinde toplanmış *aforizmalar* saymak olanaklı görünmektedir. Öyleyse, edebiyatımızda pek örneği görülmeyen bu aforizma türüne Dağlarca'nın, Vatan'da yayınlanan bu metinlerle, kısa süreli ama çarpıcı bir katkı yaptığı öne sürülebilir. Şiirde benzersiz olan Dağlarca, düzyazıya da el atar atmaz –ve her attığında– herkesten farklı söylemektedir: düşünceyi çıplak olarak ortaya sermekte, ve bu sergileyişte Türkçe'ye özgü yoğunlaştırma ve yalınlaştırma olanaklarını büyük bir ustalıkla devreye sokmaktadır; böylece, o, nasıl Türkçe düşünüleceği konusunda etkin örnekler sunmaktadır.

Ahmet Soysal,
1 Temmuz 2018

Eskiden Kurtulmak

Eskiden kurtulmak kendimizi yenilemektir.

*

Köksüzleşmek değildir eskiden kurtulmak. Eskinin geleneklerini gün ışığına çıkarmaktır.

*

Eski üstümüzdeyken “eskimiş” değildir. Ondan ayrılabiliyor muyuz? İşte o eskidir artık.

*

Eski bir adamdır, bir düşüncedir, bir tutumdur. Artık “değişmesi”dir onu belli eden.

*

Eskiden kurtulmak kolay olsa her gün kurtulurduk. Eskiden her gün kurtulabilen uluslar yükselişe öteki uluslardan önce varmışlardır.

*

Yeni eskinin tersi değildir. Yeni eskinin karşıtı da değildir. Eskinin “değişme”sidir yeni.

*

Eskiden kurtulmak, her an bir önceki andan kurtulmakla başlar.

*

Burda demek istediğimiz kurtuluş, bir bitkinin tohumdan yaprağa dek değişmesiyle anlatılabilir. Eski geleceğe dek bir “değişim”dir burda.

Devrimciyiz derken bunu demiş Atatürk. İçinde bulunduğumuzu, ısı değiştirir gibi değiştireceğiz demiş.

*

Yapışkandır eski. Birçok uluslar eskilerinden kurtulduklarını “sarırlar”. İşte asıl eski, bu sarı içinde sürüp gidendir.

*

Eskiden kurtulmak süregelmektir. Bir başka deyişle yaşamaktır. Ulusların yaşaması “takvim” yapraklarıyla sayılmaz. Eskiden kurtuluşlarıyla sayılır.

*

Ulusların doğurganlığı yenilerdir. Babalar çocuklarıyla, uluslar yenilenmeleriyle yarına geçerler. Eskiden kurtulmak yarınımızdır bizim.

Vatan, 13 Şubat 1961, sayı 6795, s. 3

Toplum Uğruna Ölen

Sen Lumumba.* Yalın ayak öldürüldün. Ama yeryüzü de yürümektedir yalın ayak.

*

Sen onu kurtaracaksın. O, öldürür seni. Ama yine de sen onu kurtaracaksın.

*

Toplumu kurtarmaya çalışanların ilk engeli toplumdur. Kımıldamayan engeli, kara engeli.

*

Toplum kımıldamaz. Genç oğulları öyle bir güçle kımıldanır ki toplum kımıldamadan “yerini” değiştirir.

*

Toplum uykudur. Uğruna ölenlerle açar gözlerini.

*

Toplum eskiyi sever. Yapılması güç olan eskiyi sevmeden toplumu sevmektir.

*

Ölüm ne? Bir “bölüm”e katılmak. Ya yok bölümüne. Ya var bölümüne.

*

Var bölümüne nasıl katılabilir kişi? Çok belli bu: Varlığını daha büyük bir alanda yok etmekle, genelleşmekle.

* Patrice Émery Lumumba: Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin ilk başbakanı (1960). Ülkesine bağımsızlığı getiren lideri öldürdüler. (Maz. notu)

*

Toplumun yarısı alışkanlıktır. Yarısı uykudur. İki yarısı birden uykusundan uyandıranı yok etme alışkanlığıdır.

*

Bilmez o. Açtır, ekmek istediğini bilmez o.

*

Yıllardan tutsaklıklardan sonra bir gün gelir, toplum özgürlüğe uygarlığa çiçek açar artık. Toplum uğruna ölenler bu kan çiçekleridir toplumun.

*

Lumumba. Yıl 1961'de bir yeryüzü var, bir Kongo var, bir gökyüzü var. Sen bu var'larda nesin ki? Yürür, adını değiştire değiştire, toplumun gücü.

Vatan, 20 Şubat 1961, sayı 6802, s. 3

Toplum Eğitimi

İkisi de ancak aldığını verir: Toprak ve toplum.
Çocuk gibidir toplum. Gözleriyle öğrenir. Onu karanlıktan kurtarmak istiyorsak, aydınlıkta olduğumuzu görmelidir.

*

Toplumu eğitmek isteyenler, toplumdan kopmamalıdır. Eğitim gücü kalmaz toplumdan kopanların.

*

Bütün yeryüzü A dese, bizim toplumumuz A demeden bizim için A değildir A.

*

Toplumun toplum için toplumu yönetmesi, güzel. Toplumun eğitimi varsa, güzel.

*

Bir yere dek toplumu yeryüzü gökyüzü eğitir. Yeryüzünden gökyüzünden önce ışıtmış çocukları eğitir toplumu başka bir yere dek.

*

Eğitim evleri, toplum evleridir. Ana baba, doğu batı yoktur oralarda. Oralarda bir çocuk vardır, bir çocuğun ellerinde usu vardır.

*

Toplum bir kapıdır. Ama açar biri, bu kapıdan yine de toplum geçer.

*

Anlamakta, bilmekte bir bağışlama vardır. Karanlığı bağışlama, alışılana bağışlama.

Su akar, dağların ovaların eğitiminde. Toplum yaşar, karanlığın aydınlığın eğitimini.

*

Toplumu eğitmek yurdun geleceğini kollamaktır. Eğitilen toplumdur yarınımız.

*

Toplumun düşünmediği, ağacın durduğundan. Senin yürüdüğünden toplumun düşündüğü.

Vatan, 27 Şubat 1961, sayı 6808, s. 3

Dalkavuk

Böyledir hep. Dalkavuklar her çağda bir doyurucu bulurlar.

*

Dalkavuk kimi över? Ekmegini.

*

Dalkavuklar eskiden yalnız söylerlerdi. Bugün yazıyorlar da. Bu yüzden inandırdıkları daha çok.

*

Devletler, hükûmetler değişir, dalkavuklar değişmez.

*

Dalkavuklar unutkanlığımızla yaşarlar. Bu unutkanlıkta onları geçmişlerinden kurtarmışızdır.

*

Kim dalkavuk? Bulmak kolay. Kimin bugün övdüğü, dün övdüğü değilse o.

*

Günün adamı dalkavuktan yararlanır. Dalkavuk, günün adamından yararlanır. Toplum, yararlanmaz ikisinden de.

*

Bir bakıma dalkavuklar suçsuzdurlar. Çünkü onlar bizim suçlarımızdır.

*

Burnunu, ellerini, dalkavuğunu sevmeyen yoktur.

*

Dalkavuk “yavaşça”dır. Yavaşça değiştirir efendisini.

*

Kimin boşluğu çoksa dalkavuşu da çoktur. Dalkavuklar bizim boşluğumuzu doldururlar.

*

Böyledir hep. Büyükler her çağda dalkavukların ekmeği.

Vatan, 6 Mart 1961, sayı 6815, s. 3

Olay

Olay, içinde olsak da, olmasak da dokusuna karıştığımız bir yaşamadır.

*

Toplumsal düzenin en küçük görünüşü olaydır.

*

Doğa olaylarına nasıl karışıyorsak, toplum olaylarına da katılmı-sızdır. Şu anda. Bir bilimiz olmadan.

*

Ta Afrika'daki adam karısını öldürse, ta Çin'deki çocuk içindedir bu olayın. Olaylarda bir yeryüzü genelliği vardır.

*

Sabahları erkenden neden gazetelere sarılırsınız? Gece neler yaptığımızı bilmek için.

*

Toplumla kişinin birleşigidir olay. Bu yüzden yaşamamızın gücüdür.

*

Bir elma dalından düşse, biraz daha kızarsa bir üzüm, sen de, ben de, öteki de kıpırdamışsındır. Biz düşünürken elmanın, üzümün titrediği gibi. Çünkü genel olayın, doğanın içindeyiz hep.

*

Bütün doğa bir tek olaydır, aralıksız sürüp gider. Bizler de ona, bilmeden, biraz bilerek, sonra yine bilmeden katılır gideriz.

Olaylar bizi çepçevre sarmıştırlar. Ne yana baksak oradadır olay. Kaçıp gitsek bile yeryüzünden, doğadan, bu da bir olaydır.

*

Bir de ara olaylar vardır. Duvarın yıkılmasından, kadının doğurmasına dek. Bu ara olaylardır en çok, bizi çağıran, bizi kendisine katan.

*

Olaylar bir eğitimidir. Eski çağlardan beri toplumlar olaylarla yetişmişlerdir. Böylece bugünkü olaylarımız dünkü olaylarımızdan ileridir.

*

Toplum olaylarında doğanın payı en aza iner. Kişiliklerimizle kuruludur bütün olayları toplumun.

Vatan, 13 Mart 1961, sayı 6821, s. 3

Bayram Ertesi

Bayramlarda kocaman bir umma vardır. Bayram ertesi önce, bu ummayı sona erdirdiği için güzeldir.

*

İnanmadır bayram. Tanrıbağı yolunda olsun, ulusal bağlarla olsun inanır bayramlarda kişi. Ama bayram ertesi yüz yüze geliriz yenden, gerçeğe.

*

Genelleşir bayramlarda kişi. Sevinir. Bayram ertesileri özel yaşamasına bir daha kavuşmakla daha çok sevinir.

*

Biraz üzülmez miyiz, gizliden gizliye, bayramlarda? Aldandığımız için, durduğumuz için.

*

Bayramın daha ilk gününde, daha ilk kutlamalarda, bir sızı duyulur: Bir eski içine kapatılmışlığımızın sızısı. Bayram ertesileri bu sızıdan kurtulmamızdır.

*

Bayramları giyinsek bile bayram ertesileri “giyinmek” gibidir. Alışılmış bir giysiyi, yenden. Yeniden doğmak anlamında bir giyinme.

*

Bayramlarda bir “olanı yeme” vardır. Ama ne güzel: Bayram ertesileri bir “olacağı yeme”dir.

*

Belki de çalışmadığımız için kötüyüz bayramlarda. Bayram ertesileri çalıştığımız için iyi olduğumuz gibi.

*

Neden bir sıkıntı duyar her bayram ellerimiz, düşüncemiz, ayaklarımız? El doğa, Düşünce doğa, Ayak doğa bayramlara katılmaz da ondan.

*

Bayramlarda kutluyuzdur. Öyle der tanıdık tanımadık. Bayram ertesileri mutluyuzdur ama.

*

Budur işte kişinin en içerde, en güçlü yönü: Bayram ertesileri daha yeni olmak.

*

Doğa'nın bayramı yoktur. Topluluklar bayramlardan kurtuldukları yerde doğaya ereceklerdir. Sevinmeyen, acı duymayan doğaya.

Vatan, 21 Mart 1961, sayı 6827, s. 3

Leke Denilen

Leke nedir? Tuttuğumuzdan, değdikimizden sonra, bizde kalan.
Kara belki, ak belki.

*

Lekelerimiz “ak”sa ne mutlu. Tuttuklarımızın, değdiklerimizin bize bıraktığı aklar arı kılar bizi.

*

Leke yavaşça bulaşır. Belki belirsiz bir tadı bile vardır her lekenin.

*

“Ak” lekeleri biz öderiz. Kara lekeler “öder” bizi.

*

Biz kendi kendimizi lekeleriz. Hiç kimse, hiç kimseyi gerçek anlamıyla “lekeleyemez”.

*

“On parmağında on leke” derler. Bu, herkesi lekelemek isteyenlerin lekeli olduklarını anlatır.

*

Çoğu kez böyledir: Birisi birisini lekelerken kendi tuttuklarına, değdiklerine bulaşır, lekeler kendini.

*

Lekelemek bize kolay gelir. Alırız bir karayı, atarız kızdıklarımızın üstüne. Leke, oraya varır mı varmaz mı, bu bir “yerini sevme” konusudur. Ama avuçlarımız attığımız karayla doludur artık.

*

Yerini sevmesi, lekenin bulaşabilmesi için ilk gerektir. Attığımız lekeler “yerini sevmezse” çabalarımız boşunadır hep. Orada kalmaz leke, tutmaz leke.

*

Lekenin tutması, bulaştığı yerde, küçük bile olsa, bir alan bulaşabilmesiyle oranlıdır. Değilse, bin yıl çabalasak karanın yeri yoktur ak üzerinde.

*

Geceler lekelerimizi saklayamaz. Tam tersine, büyür geceleyin lekelerimiz.

*

Bir özelliği de bulaştığı yerden artık hiç çıkmamasıdır lekenin. Lekeleri yok edemez ölüm bile.

Vatan, 27 Mart 1961, sayı 6833, s. 3

Aydınla Toplum

Aydın kimdir? İlkın ışıyan.

*

Aydın mısın? Vereceksin topluma aydınlığını.

*

Onu olduğu yerde bırakırsan olduğu yerde kalırsın. Öteye gitmen, ötelere gitmesiyle oranlıdır.

*

Toplum, aydından korkar. Karanlığa alışmıştır çünkü.

*

Işımayan yanıdır toplum aydının. Bu ışımamış yan büyük olursa aydın büyük olamaz.

*

Büyük aydın yetiştirebilen uluslar, bütünleriyle de karanlıktan kurtulmuşlardır.

*

Aydınla toplam iki gözdürler. Biri gören iki göz.

*

Aydın, topluma karşı değildir. Toplum karşısındadır belki.

*

Kimi aydınlar “eskilerle” aydınlırlar. Çağlarından geri kaldıklarını bile göremezler.

*

Toplumla aydının birlikte bulunduğu bir alan vardır: Geçmişe saygı duymak. Anca aydın geleceğe daha büyük bir saygı duymakla bu alandan daha öteye yürür.

*

Aydının en büyük özelliği sevgidir. Gerçeği, ulusunu ve bütün evreni sever aydın.

*

Toplum aydını taşır. Ama aydın götürür toplumu.

Vatan, 3 Nisan 1961, sayı 6840, s. 3

Gözlük

Odur bizi yaklaştıran, bizi büyüten. Gözlük, yaklaşmayı büyütmedir.

*

Gözlük, ilkin yaşlandığımızı gösterir bize. Gözlerin yaşlanmasıdır gözlük.

*

Gözlüğü olanlar düşünür gibidirler.

*

Ustur gözlüğü yapan. Ne yazık ama gözlük bütün çağlarda usu büyütür gibi görünmüştür.

*

Gözlük burnumuzun üstündedir. Kırılır biraz, gözlükle kendimizi beğenmişliğimiz.

*

Katmadır gözlük. Gördüğümüze gerçeği katmadır.

*

En çok yaşlılar gözlüklüdürler, “ötededir” yaşlılar en çok.

*

Gözlük kullananlar biraz “ağır”dırlar. Böylece gözlük düşüncenin boşlamasıdır.

*

Gençken gözlük takanlar nerdeyse mutludurlar. Gözlükle “yavaşlamazlar” çünkü.

Gözlükler doğanın dışındadır. Yaklaştırmaz “doğa. Büyütmez” doğa. Gözlük takmakla biraz doğa dışı kaldığımızı anlamaz mıyız?

*

Acı bir gerçek: Her gözlük takışta doğanın artık görünmeyen yerinden görünen yerine bir daha yaklaşıyoruz.

*

Gözlük bakma gücümüzü çoğaltır. Görme gücümüzü değil.

Vatan, 10 Nisan 1961, sayı 6847, s. 3

Uzay Çağı

Uzay, elimizi uzatamadığımız boşlukla başlar. Bundandır belki yıldızlara dek uzandığımız.

*

İşte bilinen, bir daha ulaştı bilinmeyene. İşte içimizden biri, yer-yuvarlağını uzaktan mavi bir top gibi gördü. İşte bilincimiz binçaltımıza vardı bir daha.

*

Kimindir bu başarı? Hepimizin. İlk çağlardan beri gökyüzüne bakan bütün yaratıkların.

*

Uzak bir geçmişte herkesin yıldızı varmış. Birer ölüm yıldızı. Yine yıldızı olacak herkesin yakın bir gelecekte. Birer yaşama yıldızı.

*

Uzaya girmekle kişinin Tanrı'dan uzaklaşacağını sananlar var. Tam tersi de olabilir. Yirminci yüzyılda ilk çağların Tanrısı nasıl aydınlanmışsa yirmi beşinci yüzyılla daha da ışıyacaktır şimdiki Tanrımız.

*

Uzayda yürüdükçe kuşların üstümüzdeki binlerce yıllık egemenliğinden kurtulduğumuzu sanıyoruz. Yanlış bu. “Kuş”tur bizi uzaya ileten. Uzayın neresine ulaşırsak ulaşalım bir “Kuş anlamı” içindeyizdir.

*

Uzay çağı, kişinin bir yeni özgürlüğe erişmesidir. Yeryüzü tutsaklıklarımızı eskitecektir yeni özgürlüğümüz.

Bu çağ, yalnız “eni” yalnız “uzunluğu” olan bir düzeyden ayıracaktır bizi. Bir boyuta daha eriştirecektir. Artık “Yüksekliği” de vardır üzerinde düşündüğümüz alanın.

*

Çağlar, bir düşünce kesiminden başka bir düşünce kesimine geçmekle kendini belirtir. Bugün uzaydan ötesini düşünememizden belli yeni bir çağa girdiğimiz.

*

Hiçbir çağ, eski çağlardan iyice ayırmaz kişiyi. Nasıl etimizde ilk yaratıkların dokusu varsa, ilk düşünöleri de taşır azıcık düşüncelerimiz. Taş çağından uzay çağına dek. Bağlar kişiler çağları birbirine.

*

Uzay nedir? Korkmamak. Kimden? Doğadan.

*

Yıldızlara yaklaşmakla birbirimize yaklaştığımız besbelli.

Vatan, 17 Nisan 1961, sayı 6854, s. 3

Güç

Kurdun gücü vardır, kuşun gücü vardır. Yelin gücü vardır, selin gücü vardır. Ama insan güçlüdür.

*

Güçsüz, güçlünün karşıtı değildir. Onun yoğudur.

*

Güçle bilincin, bilinçaltının bir ilişkisi vardır. Savaşları, görünmeyen güçlerin kazanmasından belli bu.

*

Güç, istemenin kımıldanışıdır.

*

Beygir gücü, makine gücü bunlar “dış” güçlerdir. Asıl güç kişininkidir. Bir “iç”ten gelir.

*

Kişinin gücü, kendisinden sonra bile kalabilir evrende. Bir kişiliği belirtir çünkü.

*

Bir taşı bir yerden başka bir yere götüren güçtür. Gücün kişiliğidir bu “başka bir yer”i seçen.

*

Güçlerin yönü yoktur. Onları yönlendiren bizleriz.

*

Savaşı yapan güçtür. Ama barışı yapan daha büyük bir güçtür.

*

Gücümüzü kendi yararımıza kullanırız. Başkasının yararını da düşünürsek eksilmez, tam tersine, artar gücümüz.

*

Gücümüz, toplum içindeki yerimizdir.

*

Bir de toplumun gücü vardır. Kişilerdeki gücün toplamıdır biraz. Ama daha çok kişi gücüne karşıdır. Bizden doğsa da, bizi özetlese de, artık bizim olmayan bir yaratıktır.

Vatan, 24 Nisan 1961, sayı 6861, s. 3

Bir Ayaklanmanın Yıldönümünde

Bir kişi ayağa kalkar, gerçeğin bilincine erer ermez. Bin kişi yürür. İşte budur ayaklanma.

*

Kim ayaklanır! Artık durmak istemeyen.

*

Seçim kaç yılda bir olursa olsun toplumu yönetenler her sabah yeniden seçildiklerini bilmelidirler. Bu duygudan ayrıldıkları gün toplum dikilir karşısına.

*

Ayaklanmalar, toplum bilincinin kişi bilincine üstünlüğüdür.

*

Toplumu yönetenler, bütün yaptıkları, bütün ettikleriyle toplumda bir davranışı “biriktirirler”. Ya evet, ya hayır diyecek bir davranışı.

*

Her ayaklanmanın bir gerekçesi vardır. Toplum, ayaklanmadan çok önce bütün durumlarıyla söyler bunu. Toplumu yönetenler duymamazlık, anlamamazlık içinde kalırlarsa gerekçesini ayaklanmasıyla uygular toplum.

*

Her ayaklanma, gerçeğe, gerçek erdemliğe doğru atılmış bir adımdır. Bu adımlarla yürür toplum... Geri dönmek üzere.

*

Toplumu yönetenler “arada bir” kendilerini toplumun iş başına getirdiğini unuturlar. Kendi çıkarları için çalışmaya başlarlar. İşte toplum uyarır onları “arada bir”.

Gören göz için her gün bir ayaklanma vardır. Her gün bir evet sesi bir hayır sesi vardır toplumda. Bu ak ayaklanmayı görebilenlerin kendilerini toplumun kara ayaklanmasından kurtarabilirler.

*

Gerçek, bir yerde karşıtı içinden çıkar: Ayaklanmalarda. Ayaklanmalarda özgürlüğün en ölü alanından en diri alanına geçmiştizdir.

*

Ayaklanmalar toplumun malıdır. Toplumun malı olduğu için de ayaklanmalar “haklı”dırlar.

Vatan, 1 Mayıs 1961, sayı 6868, s. 3

Dilenmek

Açar hep, açar hep. Dilencinin avucu büyük olur.

*

Dilenci kimdir? Utanmayan mı, değil. Yalvaran mı, değil. Karşılıksız isteyen.

*

Dilenci var'la yok arasındadır. Aldığınca yoktur dilenci.

*

“Olmayan”ı istemez dilenci. Kendinde olsa bile “karşılığı”nı vermediğini ister o.

*

İki dilencinin gücü bir dilencinin gücünden çoktur. Ama bir dilenci iki dilenciden çoktur.

*

Dilenciler bizi zengin kılar. Beş kuruş, on kuruş. Dilencisiz bir ülke olsa orada yaşayanlar parasızdırlar.

*

Dilenci ister. Öyle ister ki bizim verdiğimiz, dilencinin istediğinin her “sadakada” en çok yarısıdır.

*

Ama biz de öylesine paralı değilizdir; öylesine vermiş değilizdir. Unutmayız, dilencilere verdiklerimizi, ölünceye dek.

*

Avucu büyüktür ya, ayağı çok küçüktür dilencinin. Binlerce yıldan beri durduğu yerden bir adım öteye gidemez.

Utanmamaktır dilencilerin özelliği. Çünkü dilenciler, bir “sadakayı” alır almaz ondan önceki “sadakayı” unutmuştur.

*

Dilenciler uykularımızdaki yüzlerimizdir. Sapsarıdır. Böylece uykusuzdur dilencilerin yüzü.

*

Dilenciler avutucudur biraz. Onlara verdiklerimizle dilendiğimizi unuturuz.

Vatan, 8 Mayıs 1961, sayı 6875, s. 3

Sokak

Sokaktır bizi birbirimize ulařtıran. Bu ulařtırma ile sokaklar, bařka bařka olduėumuzu, bařka bařka dűřündűėümüzű anlatır.

*

Sokaklar evleri birleřtirir. Belki de űlkeleri bile birleřtiren sokaklardır.

*

Yitirdiklerimizi ancak sokaklarda bulabiliriz. Hepsini. Evlerde yitirdiklerimizi bile. Hepsini.

*

Bir sevinmedir sokaklar. Bulmasak da, rastlasak da sokaklar bir sevinmedir.

*

Peki, neden bir sevinmedir sokaklar? řundan: Sokaklarda biz yűrűmesek bile bir “yűrűműřlűk” vardır. Çok eski bir yűrűműřlűk. İřte bu sevindirir bizi.

*

Evlerdir sokaklarda yűrűyen. Adamlar deėil.

*

Sevmez kimse ıkmař sokakları. ıkmař sokaklarda kimse “űteye” varamaz da ondan.

*

Dar sokaklarda bir bencilik vardır. Dar sokaklar, yarı gűlgededirler.

*

Geniş sokaklar, bizi kişi kişi eder. Daha çok geniş sokaklarda duyururuz iyice çoğaldığımızı.

*

Evde kapımızı kapatabiliriz. Ama sokaklarda her evin kapısı açık gibidir.

*

İşte sokaklar, açlığımızın yürüyüp gittiği.

*

Sokaklarda iki kocaman gerçek vardır: Özgürlük gerçeği, ekmek gerçeği. Sokakları daha çok sevmemiz bundandır belki de.

*

Sokaklar, kötürümlere karşıdır. Yürür hep.
Sokaklar bizim iki ucumuzu birbirine götürür. Varır böylece: Evet, ucumuza, hayır, ucumuz.

Vatan, 15 Mayıs 1961, sayı 6882, s. 3

Kamu

Kamu, toplumun yüzyılları kaplayan süresidir. Bir düşünceler süresi. Yargılarının kesinliği, bu ulu süreden doğar.

*

Tanrı'nın dediği olur evrende. Ama bizim köyde Kamu'nun dediği olur.

*

Kamu nedir? Birbirimizin özgürlüğünü, birbirimizin yeryüzü kötülüğünü gören yerimiz. Yüreğimiz belki.

*

Kamu nedir? Bir kımıldamadır, yerin göğün, yerdekilerin gökdekilerin oluşundan sonra, bir toplumun kımıldanmasıdır Kamu. Kamu, bir kımıldamalar toplamıdır, belki de yerin göğün kımıldanmasını bile içine alan bir kımıldama.

*

Kendi kendine oturanlar, kendi kendine uyuyanlar Kamu olarak ayağa kalkar, Kamu olarak uyanır. Bu Kamu'nun kişilerle "birlikte", kişilerden "sonra" olduğudur.

*

Kamuyu yitirenler toplumsal bir yalnızlık içinde "ölmüşlerdir".

*

Ertesi gündür Kamu. Bir gün önce yaptığımızı, düşündüğümüzü, dediğimizi yargılar ertesi gün.

*

Kamunun gücü şurdadır: Kamuya karşı gelenler bile Kamu oyunu taşıdıklarını ileri sürmek zorunluğunu duyarlar.

*

Her gece bütün köy, bütün ülke, bütün yeryüzü uyur. Bir kişi uyanık kalır her gece. Uyumaz. Bu Kamudur.

*

Kimin gözü varsa Kamunun bir gözü daha vardır. Kimin ayağı varsa, Kamu'nun bir ayağı daha.

Vatan, 22 Mayıs 1961, sayı 6889, s. 3

Karşıdüşünce

Bir kişi bir düşüncedir. İki kişi iki düşüncedir. Karşıdüşünce, iki olduğumuz yerde başlar.

*

Uygarlık ekmekle, suyla, havayla beslenmez. Karşıdüşünce uygarlığı doğuran, yaşatan, geliştiren.

*

Karşımızdaki bizim gibi düşünmüyor mu? Ne güzel. Onun düşüncüğünü kendi düşüncemize katalım. Büyütelim usumuzu.

*

Herkes karşıdüşünceден yararlanmak zorundadır. Ama toplumu yönetenler karşıdüşünceден daha çok yararlanmak zorundadırlar.

*

Karşıdüşüncelere değeri vererek onların bizi kendi düşüncemiz üstünde daha çok düşünmeye zorladığını, kendi düşüncemizi geliştirmeye yaradığını görürüz. Böylece kötü amaçla ileri sürölmüş karşıdüşünceler bile ancak iyiliğimizi sağlamış olurlar.

*

Karşıdüşünceyi yok etmek istiyorsak ona karşı durmayalım. Benimseyelim onu, yararlanalım ondan. Böylece karşıdüşüncenin gücünü kendi içinde “bitirmiş” oluruz.

*

Bir de şundan ötürü karşıdüşünceден çekinmemeliyiz: Her karşıdüşünce, binlerce karşıdüşünceyi kendisiyle birlikte getirir. Bu karşıdüşünceler birbirlerinin “yaşamasını” yiye yiye birbirlerini eskitirler.

Karşıdüşünce, bir tartacın öbür gözündeki ağırlık gibidir. Ne kadar ağır olursa o kadar yukardayızdır. Ne kadar ağır değilse o kadar yere yaklaşmışızdır.

*

Her çağda bizi uyanık tutan karşıdüşüncelerdir. “Elmanın yere düşmesinden”, “Aya değen ilk güdümlü mermiye” dek.

*

Karşıdüşünceден korkanlar her çağda onu kilit altına almak isterler. Oysa ki karşıdüşünce kilit altında, özgürken söylediğinden yazdığından daha çabuk büyür. Güçlenir. Kocamanlaşır. Öyle kocamanlaşır ki bir gün gelir, artık içine kapatıldığı yere, içine kapatıldığı dört duvar arasına sığmaz olur. Patlatır demir odasını, çıkar alana, eskisinden bin kez büyümüş.

*

Karşıdüşünceyi yasalarla önlemeye çalışmak da boşuna bir Çabadır. Önlemez, tam tersine güçlendirir böyle yasalar karşıdüşünceyi.

*

Karşıdüşüncenin korktuğu, belki de yenildiği tek güç yine karşıdüşüncedir.

Vatan, 29 Mayıs 1961, sayı 6893, s. 3

Toplum Vergisi

Bir toplum vergisi vardır. Her yaptığımızdan, her düşündüğümüzden bir pay düşer topluma. Daha da yürekli olalım: Bir pay düşmelidir topluma.

*

Her çağda yenik düşmüştür toplum. Kime karşı? Kendini aldatanlara karşı. İşte bu yenikleri az çok duymamız, bu yeniklere az çok katılmamızdır toplum vergisi dediğimiz.

*

Arpa üzerinden de verilir, buğday üzerinden de. Ama en çok tut-saklıkla verilir toplum vergisi, özgürlük üzerinden.

*

Toplum vergisi, toplumu ödememizdir. Kendi çıkarımızla, kendi özgürlüğümüzle toplumun çıkarını, toplumun özgürlüğünü ödememizdir.

*

Bu verginin öteki vergilerden ayrı bir ödeneşi vardır. Yılda bir, altı ayda bir, iki ayda bir verilmez. Belirli süreler sonunda verilmez. Her gün, her yaşama “anında” verilir.

*

Toplum vergisi, toplumu duyan yürekler için kutsaldır. Bu kutsalığa ulaşanlar ödedikleri payı, yüreklerince büyötmek isterler.

*

Bu pay yediğimiz “ekmek hakkı” kadardır. Ne daha büyük, ne daha küçük.

Türlü biçimlerde görünür toplum vergisi. Bir yerde sözümüzü tutmaktır. Bir yerde koltuğumuzu vermektir. Bir yerde ekmeğimizi yitirmektir. Bir yerde dört duvar arasına kapatılmaktır.

*

Toplum vergisinden kaçanlar herkesin yüzüne utanmadan bakabilirler. Ama bir odada, yapılmış kaldıkları bir odada kendi yüzlerine bakamazlar.

*

Toplum vergisinden kaçanlar evlerinden kaçmış gibidirler. Tedirgindirler hep. Ergeç döneceklerini, kara bir boşlukla boş bir eve döneceklerini bilirler.

*

Toplum vergisinden kaçanlar bu kaçışla zengin de olabilirler. Ama bir mangır, bir gümüş, bir altın değerinden öteye ulaşmış olamazlar.

*

Yediğimiz ekmekte bizden öncekilerin ödediği toplum vergisi gizlidir. Bizden sonrakilerin ekmeğinde, ödediğimiz toplum vergisi artık elle tutulur, gözle görülür bir açıklığa kavuşacaktır.

Vatan, 5 Haziran 1961, sayı 6900, s. 3

Çalışmak ve Doğa

Çalışmak, doğanın verdikleriyle yetinmemektir.

*

Tutmazsak elimiz yok demektir. Yürümezsek, ayağımız yok. Çalışmalarımızdır elimizi ayağımızı vareden.

*

Çalışmak, doğayı bütünlemektir. Bir gözümüz olduğunu bile dağlara bakarken değil, okurken anlarız.

*

Gövde gücümüz, düşünce gücümüzle birleşirse iki kez mutluyuzdur. Bizi aşmıştır artık çalışmamız.

*

Ne olursan ol. Neci olursan ol. Çalışıyor musun? Doğadan kurtulmuşsundur.

*

Hayvanlar, doğadan kurtulamazlar. Kendi istekleriyle çalışamazlar çünkü.

*

Bir bakıma çalışmayan yoktur doğada. Ottan böceğe dek. Ama bizim dediğimiz çalışma varlığın kendi kalım çabası değildir. Daha ileridir o. Varlığın kendini aşma davranışdır.

*

Çalışmamızın bir özelliği de çabamıza kişiliğimizi katmamızdır. Arı, kalım çabasıyla örer, yıllarla yıllarla “değişmez peteğini”. Biz değişiriz hep. Biz ötesindeyizdir, bizden önceki çalışmaların. Do-

ğadan kurtulmadan önce, uçaklarımız, bir önceki uçaklardan da kurtulmuşlardır.

*

Kim çok çalışıyorsa o daha “çoktur”. Çalışmak çoğaltır bizi.

*

Okuldan başlayan, tarladan başlayan çalışmalar bir yerde birleşir: Yeryüzünde.

*

Okuldan başlayan, tarladan başlayan çalışmalar sonsuzdurlar. İkisi de sonuçlandığı yerde başlar.

*

Doğa içimizi verir bizim. Çalışa çalışa kendimiz yaparız dışımızı.

Vatan, 12 Haziran 1961, sayı 6907, s. 3

Köşeadam

KÖŞEADAM, çağını köşeler. Düşünce bakımından, duygu bakımından, iş bakımından.

*

KÖŞEADAM'ı kendinden önceki yaşamalar yaratır. Her yaşama bir çizgidir ki uzana uzana büyür, büyüye büyüye uzanır.

*

Yaşama çizgileri bir yerde varır birbirine. İşte bu birleşmeyle KÖŞEADAM'ı bulur toplum.

*

En eski KÖŞEADAM'lar bizi en çok etkileyenlerdir.

*

KÖŞEADAM'lar çağlarına çoğu kez “karşıt”ırlar. Bu onların yine de çağlarını yaratmalarına engel olmaz.

*

KÖŞEADAM'lar bilgin midirler, bilgin değil midirler, bu pek anlaşılamaz. Ama büyük bir erdemliğe erdikleri, eskimeyen bir erdemliğe ulaştıkları besbellidir.

*

Her KÖŞEADAM, kendinden önceki KÖŞEADAM'ların ekmeğinden yer. Kendini yaratır yaratmaz, kendinden sonra doğacak bir KÖŞEADAM'a uzatır ekmeğini.

*

KÖŞEADAM'lar bilgin midirler, bilgin değil midirler, bu hızla değil kendilerinden uzaklaşmamızla, uymamamızla da “var”dırlar.

KÖŞEADAM'lar birbirlerine karşıdırlar, birbirlerini bütünlemek üzere.

*

İstesek de, istemesek de ya bizden önce yaşamış bir KÖŞEADAM'ın çizgisindeyizdir, ya bizden sonra yaşayacak bir KÖŞEADAM'ın çizgisinde.

*

KÖŞEADAM'lar toplumun yöneticileridir. Ama bu yönetme, toplum istemine bir karşı koyma değil, tam tersine toplum istemini bir gerçekleştirmedir.

*

Bir ulusun uygarlığı, KÖŞEADAM'larının sayısınca, kesinliğinceidir. Bu sayıdır bizi kese yoldan götüren. Bu kesinliktir bizi aydınlığa ulaştıran.

Vatan, 19 Haziran 1961, sayı 6914, s. 3

Yönetmenin Gücü Olmamalıdır

Yönetmenin gücü olmamalıdır. Olursa bu güç, bu güç yöneteni başına buyruk kılar.

*

Olmamalıdır. Kendini, yönettikleriyle eşit bilmesi için.

*

Olmamalıdır, bir sorumluluk duyması için.

*

Olmamalıdır, güç yönetim yumuşaklığını bozar, her çağda her davranışta.

*

Olmamalıdır, yönetmeyi yapan us bir güce erdi mi artık o yitirmiştir yüzlerce yıllık “yavaşlığını”.

*

Olmamalıdır, yöneticinin yaptırma gücü, yönetilenin yapma gücünü yok eder çoğu kez.

*

Olmamalıdır, yöneticinin yaptırma gücü yoksa, yönetilenin yapma gücünü kendine katmış demektir.

*

Olmamalıdır, “güç” bir “olma” değildir çünkü.

*

Olmamalıdır, çünkü bütün çağlarda, bütün gerçek yönetmenler “güçsüzdürler”.

*

Olmamalıdır, güce dayanan yönetme “gücü!”dür. “Doğru!” değildir.

*

Olmamalıdır, olursa yönetilenler ilkin bir “savunma” gücüne ulaşırlar, sonra bir “karşı koyma” gücüne.

*

Evet, nerde, hangi çağda, hangi yönetimde bir güç varsa, orada toplumun istemine karşı bir çağ, bir yönetim vardır.

Vatan, 26 Haziran 1961, sayı 6921, s. 3

Biri

Biri var. Gökyüzünde değil, yeryüzünde biri var. Çirkinliği önleyen, kötülüğü istemeyen, haksızlığı yargılayan Kocaman biri.

*

Biri var. Bütün ülkeleri dolaşan, bütün illeri, ilçeleri, köyleri, bütün ormanları, tarlaları, kırları, bütün ırmakları, gölleri, denizleri gezen ölümsüz biri.

*

Kimler yanında olduğu bilinmez onun. Ama ulu kişilerden, bilginlerden çoğu kez uzak durduğu bilinir azbuçuk.

*

Toplum arasında dolaştığı, toplumla düşüp kalktığı ta ilk çağlardan kalma bir söylentidir.

*

Odur yalancının mumunu yatsıda söndüren.

*

Uyudu mu, kimse uykusundan uyandıramaz. Bir yıl, on yıl; 50 yıl uyuyabilir. Bundandır işte kimimizin onu umursamaması, onu yok sayması.

*

Uyudu mu, düğün bayram eder yöneticiler. Para saymaktan elleri ağrır zenginlerin. “Kamunun malı deniz, yemeyen domuz” der Atasözü, onun uyuduğu gecelerde.

*

Uyudu mu, önce en küçük kurtçuklar, sonra daha irileri; biraz sonra en büyük kurtçuklar, gizlendikleri yerlerden çıkmaya başlarlar. Çürümüş etin üzerini kara bir leke gibi kaplarlar.

*

Biri'ne karşı duyduğumuz saygı çağlar boyu daha da artar. Yolları her gün daha düz uzatmamız, alanları gittikçe daha geniş yapmamız bu saygıdandır.

*

Biri'ne karşı duyduğumuz sevgi çoğalır çağdan çağa. O sever dıyedir, okulları yargı saraylarını büyütmemiz, güzelleştirmemiz.

*

Kızdı mı, sanki bir kuş havada durmuştur. Bir toplum sıkıntısı, patlamalardan az önce duyulan gebe bir boşlukla yüreklerimizdeki kanı sanki durdurmuştur.

*

Kızdı mı, bir de kızdı mı Tanrı'nın ulu yargı gününe benzeyen bir yargı günü başlar, köyde ilde ülkede. Bütün yaptıklarımız, bütün ettiklerimiz, bütün içimiz bir ayna önünde soyunurmuşuz gibi ansızın topluma görünür. Eli, birinin kocaman eli, ekmeğimizi özgürlüğümüzü çalanların yakasına yapışır, yerden göğe.

Vatan, 3 Temmuz 1961, sayı 6928, s. 3

Ekmek I

Ekmek ne verir? Güç verir. Bu ne gücüdür? Bu açlığı yenme gücüdür.

*

Ekmek gücü alın terimizle “kazandığımızı” anlatır. Tarla’dan demir’e, demir’den yazı’ya.

*

Bütün toprağı özetler ekmek. Ekmek öyle bir genelliğe varmıştır ki bütün yeryüzünü bile özetler çağımızda.

*

Eski ordularda erlere her gün birer ekmek verirlermiş yalnız. İyi bir görüş. Budur yürümek, budur almak.

*

Doymak’la ekmek arasında bir orantı vardır. Bütün yeryüzü ekmekle doymasa bile “ekmek anlamı”yla doyar.

*

Ekmek, Tanrı’nın yeryüzünde unuttuğudur.

*

Ekmek, öpüp başımıza koyduğumuz. Bu açlık korkusundan başka nedir?

*

Kim aç’sa ağzı vardır. Kimin ağzı var’sa ekmeği.

*

Uygarlığa erdikçe daha az ekmek yeriz. Daha kolay kazandığımızdan belki. Belki de ekmeğin tadını yitirdiğimizden.

*

Ekmek doğadan koparabildiğimiz en büyük lokmadır.

*

Yumuşak'sa ak'dır. Başarımızın ölçüsüdür bu. Başarımız “ekmek”le-
dir.

*

Ekmektir bir bakıma bütün uygarlığımız. Yıldızlar bile ekmeğin
bir başka bakımdan aranmasıdır.

Vatan, 10 Temmuz 1961, sayı 6835, s. 3

Yenilmemek

Yenilmemek bir “hakkı” taşımakla başlar. Bir hakkı yürütmek için sürüp gider.

*

Yenilmemek ister kişi. Oyunda olsun, savaşta olsun. Yenilmemek bir kişilik belirtisidir her alanda.

*

Tanrılara saygı duymamız yenilmezlikleri için değil midir?

*

Yenilmezlik, ölmezlik gibidir. Dağdakini, düşüncedekini; eldekini.

*

Bir “alma” değildir yenilmezlik. Bir “vermeme”dir.

*

Kim yenilmez. Kim “denge”de ise o.

*

Yaşamasını sürdürenler “yenilmemekte”dirler.

*

Yenilmediğimiz yerde varlığımızı duyarız. Yenildiğimiz yerde yokluğumuzu.

*

Yemişler, ağaçların yenilmezliğidir.

*

Yenmek bir saldıridır, Yenilmemek bir savunmadır belki. Ama bütün çağlarda bütün davranışlarda yenilmemek yenmekten büyüktür.

*

Bir toplumu kuran kişilerin çoğu yenilmişse toplum da yenilmiş demektir. Ama toplumlar, kişilerinin % 51'indeki yenilmezlikle yenilmezler.

*

İki kişinin yenilgesi, bir kişinin yenilgesinden azdır. Üç kişinin yenilgesi, iki kişinin yenilgesinden azdır. Böylece kişiler toplum olurken bir yenilmezliğe de ulaşırlar.

Vatan, 17 Temmuz 1961, sayı 6842, s. 3

Topluma Karşı Toplum Kavramı

Toplum kavramı ilkin topluma karşıdır, toplumu aydın edinceye dek.

*

Sonra aydına karşıdır toplum kavramı. Çabası bitmez tükenmez, aydını toplum edinceye dek.

*

Toplum kavramı toplumu özetler, toplum değildir ama. Toplumu yediden yetmişe, eski bir çağdan yeni bir çağa kapsar, toplum değildir ama.

*

Toplum kavramını en bilmeyen kimdir, en anlamayan kimdir, en hiçe sayan kimdir? Toplumdur.

*

Biri sayrı düşse, biri aç kalsa, birinin ölüsü ortalara bırakılsa toplumun kılı kıpırdamaz. Birimiz için koşan, çırpınan, didinen ancak toplum kavramıdır.

*

Toplum hepimizden büyüktür. Ama toplum kavramı toplumdan büyüktür.

*

Ellerimiz ayaklarımız toplumu yapar. Düşüncelerimizdir, toplum kavramını yapan.

*

Topluma kalsa ekmek 70 kuruşta, 100 kuruşta durmaz. 500 kuruşta 2500 kuruşta bile durmaz. Kocamandır toplumun ağzı. Bugün, ekmeği 30 kuruşta tutan yine toplum kavramıdır.

*

Herkes kendini düşünür. Büyültür kendini bin kez. Bu toplumdur. Herkes kendini düşünmez. Küçültür kendini yüz bin kez. Bu toplum kavramıdır.

*

Ahmet olsun, Mehmet olsun. Ne olursa olsun, taşıdığımız adlarda bize “karşı” olan bir güç vardır. Bu karşı güç, toplumdan çok sonradır, toplum kavramıdır. Bizi kendimize karşı kılar.

*

Nerde üç kişi varsa orda bir toplum vardır. Nerde iki kişi varsa orda bir toplum kavramı.

*

Topluma karşı gelebiliriz. Belki yenebiliriz bile toplumu. Ama toplum kavramı önümüze çıktı mı, bütün başarımız artık karşı gelmemektir. Artık yenilmektir.

Vatan, 24 Temmuz 1961, sayı 6849, s. 3

Sömüren

Sömüren doğa dışıdır. Doğa, güzel doğa sömürmez kimseyi.

*

Sömürenin dişleri yoktur. Isırmaz bizi o. Isırma gücünden yoksundur o.

*

Peki, neden dişleri yoktur sömürenin? Korkusundan. Isırdığı uyanır diye, korkusundan.

*

Sömürenin dudakları vardır. Bir dudağı yerde bir dudağı gökte, kocaman. Sömüren, öpercesine emer sömürdüğünü.

*

Sömürenin yaşını kimse bilemez. Ama Taş çağında doğduğu, Orta çağda geliştiği; çağımızda pis oburluğunun artık herkesi tedirgin ettiği besbellidir.

*

Bütün çağlarda; bütün ülkelerde bir uygarlık arkasına gizlenmiştir o. Ama bu davranış boşuna bir çabadır. Sömüren arkasına gizlendiği bu uygarlıkla yok edilecektir, er geç.

*

Dinsizdir sömüren. Hiçbir Tanrı, hiçbir Tanrı betiği, sömüreenden yana değildir.

*

Erdemsizdir sömüren. Hiçbir toplum, hiçbir tüze; hiçbir çağında sömüreneyi bağışlamış değildir.

*

Sömüren, günümüzde son savaşlarını vermektedir. Bu son savaşlarda son yaban toprağını değil son erdemini de yitirecektir, bilmeden anlamadan.

*

Dün Avrupa’da olsun; Amerika’da olsun nerde bir sömüren varsa orada bir “utanmaz” vardı. Bugün Asya’da olsun; Afrika’da olsun nerede bir sömüren varsa orada bir “alçak” vardır.

*

Sömüren bir ülkenin içinde de olabilir. Kendi toprağında kendi toplumunu da sömürebilir. Bu sömürene “iç sömüren” denir. Bunlar ulusal erdemsizlikleriyle dış sömüren’lerden iğrençtirler.

*

Sömüren bir yaban ülkenin toprağını da sömürebilir. Adı “dış sömüren”dir her çağda. Bunlar, yeryüzü erdemsizlikleriyle iç sömüren’lerden de iğrençtirler.

Vatan, 31 Temmuz 1961, sayı 6856, s. 3

Sömürülen

Sömürülen, ilkin aldatılmıştır. Bütün aldananlar gibi bir genel us karşısında suçludur ilkin.

*

Sömürülen, deve gibidir, at gibidir, eşek gibidir. Taşır üstünde bir başkasını.

*

Sömürülenin sesi yoktur. Sesi olmayanın düşüncesi de yoktur. Sömürülen aptaldır.

*

Bütün çağlarda, bütün ülkelerde dağ vardır, ırmak vardır, ağaç vardır. Bütün ülkelerde “sömürülen” vardır.

*

Bütün çağlarda, bütün ülkelerde sömürülenlerin sayısı, sömürenlerin sayısından en az bir “kişi” daha çoktur. Bu bir kişi, bütün sömürülenlerin taşıyıp da bitiremediği “aptallığı” taşır bir daha.

*

Sırtı büyük olan sömürülenler, kendi uluslarının sömürenlerinden başka yaban ülkelerin sömürenlerini de taşırlar.

*

Sömürülen canlı bir yaratıktan çok cansız bir yaratık gibidir. Kara ekmeğini yer. Başkasının sofrasında ak bir eklemek olduğunu bilmeden, anlamadan.

*

Sömürülene Tanrı acımaz. İğrenir belki de Tanrı sömürülenden. İnsan gücünü “almadı” diye. Bir ağaç gücünde “kaldı” diye.

*

Nerde ışıksız bir ev varsa, nerde bir yataksız yorgansız varsa, nerde bir aç varsa orda bir “sömürülen” vardır.

*

Işığı olsa da, yatağı yorganı olsa da, ekmeği olsa da kişiler çalıştıkları ölçüyle aydınlanmış, ısınmış, doymuş değilseler, yine de “sömürülen”dirler.

*

Yeryüzü küçüldükçe sömürülen uyanmıştır. Yeryüzü daha da küçülecektir. Sömürülen, uyanacaktır daha da.

*

İşte karanlıklarında havlamalar, havlamalar. Sömürülen kalk artık. Ambarının soyulduğunu, ağaçlarındaki yemişlerin toplandığını, toprakaltı ürünlerinin gemilerle, trenlerle götürüldüğünü duy artık. Köpek bile değil misin?

Vatan, 7 Ağustos 1961, sayı 6862, s. 3

Basına Övgü

–Basınımızın 100. Yıldönümünde–

Gazete sözle kitabın arasıdır. Bundandır, gazete okurken işitir gibi olduğumuz.

*

Gazetede bir genellik vardır. Ne yazsa, ne çizse bu genelliği taşır. İşte gazetelerin genelliğidir bizi inandıran, bizi kandıran.

*

Bir tek olay yazsa gazeteler, böylesine inandıramaz belki. Olayların haberlerin çokluğu bizi daha çabuk gazeteye “katar”. Gözümüzle görmüş oluruz artık “yangını”, “Kızını öldüren kadını”, “hedeğe düşen arabayı”.

*

Şöyle bir göz atarız gazetenin iri yazılarına. Artık ötesini okusak da okumasak da birdir. Biz o iri yazılarla bile olaylar içine katılmışızdır.

*

Gazeteler bizim toplum bölgelerimizdir. Kimin çok gazetesi varsa onun öylesine çok toplumu vardır.

*

Sevindirir bizi gazeteler. Bütün olayların, bütün haberlerin karşısında kendi özel varlığımızı her gün bir daha, bir daha belirtir çünkü.

*

Gazeteler boş vakitlerimizi doldurdukları için sanki “yaşamamızı” uzatırlar.

*

Gazeteler ilkin kişileri birbirine ulaştırır, sonra toplumları birbirine. Bu ulaştırmada doğru'ya erdikleri ölçüyle başarılıdırlar.

*

Gazeteler neden hergün daha çok sevilir, daha çok okunur? Şundan: Haber alma gücünü çoğalttıkça, uzaklara götürdükçe yaşamamızı yeryüzünün ta öbür ucuna dek, ta öteki bir yıldıza dek değerlendirirler.

*

Tanıdıkların, arkadaşların haberleri de gazetelerle gelir. Gazete okumak sanki seslenmesidir, seslenmemesidir bize onların.

*

Gazete, çok büyük bir genellik içinde bize kişiliğimizi, özgür kişiliğimizi verir hergün.

*

Gazetelerin bir iyiliği de getirdikleri, uyandırdıkları düşüncelerdir. Herkes gazetesini okurken öğrenir bir daha, güler bir daha, tartışır bir daha.

Vatan, 14 Ağustos, sayı 6869, s. 3

Karnı Olmayan

Kimin karnı yoksa o dev gibidir. Bir masal devi gibidir. Yemez içmez, yemek içmek uğruna düşünmez. Yemek içmek uğruna yalan söylemez; dalkavukluk etmez.

*

Karnı olmayan'ın yukarılara açılmış avuçları da yoktur. Dilenmez çünkü.

*

Karnı olmayan göbeksizdir.

*

Sofrasızdır, tabaksızdır; çatalsızdır. Kaşıksızdır karnı olmayan.

*

Karnı olmayan ekmeğe karşıdır. Toplumun bütün basamaklarındaki “her” ekmeğe karşı.

*

Doymak, üzerine büyüme. Büyür kişi ekmekle doyarken yüzü üzerine. Karnı olmayan bu büyümeden önceki ululuğumuzu, daha büyümüşlüğümüzü anlatır hep. Çünkü karnı olmayan, açlıksızdır.

*

Karnı olmayan, ağzından önce yaşayan tek yaratıktır evrende.

*

Yaşlıların karnı, gençlerin karnından büyüktür. Ama gençlerin ağzı, yaşlıların ağzından küçük değildir.

*

Karnı olmayan toplumu sever. Toplumun karnını bile sever. Toplum, karnını bile seven karnı olmayanı hiç sevmez.

*

Eli vardır; ağzına götürmez. Ayağı vardır; çıkarı ardından koşmaz.

*

Filin karnı vardır, kaplanın karnı vardır. Koyunun; tavşanın karnı vardır. Karnı vardır karıncanın bile. Yalnız karnı olmayan'ın karnı yoktur.

*

Ama ne yazık. Yoktur karnı olmayan.

Vatan, 21 Ağustos 1961, sayı 6876, s. 3

Çarşı

Çarşı nedir? Ellerimizle ağızımızla kendimize kattığımız.

*

Ellerimizle eve, yakınlarımıza götürürüz çarşı pazar. Ama ağızımızın ulaştırdığı ancak bencilliğimize'dir.

*

Çarşı verdiklerini aldığımızdır. Aldığımızdır, gelecek çalışmalarını, geçmiş çalışmalarımızla.

*

Köy pazarlarında kağını yükü vardır, eşek yükü vardır. İl pazarlarında kamyon yükü. Sen duyuyor musun sırtındakini biraz? Aramak. Bir ekmek bir giysi bulmak. Bu senin mutlu yükündür.

*

Kapalı çarşılar, şimdiki kat kat yapı çarşılar, bize bir güven verir. Açlığımızın, bencilliğimizin alışverişi bu örtük çarşılarda sürüp gider, kimse görmeden.

*

Dokumalar, alsak da almasak da ısıtır bizi. Sebzeler, bizi yeşil eder, yesek de yemesek de. Çarşıların pazarların bütün yaratıcılığı budur işte.

*

Tarlasındakini getiren, ineğindeki vereni, ağacındakini sunan çarşıdadır. Çarşıdadır çalışmakla paramparça uzanan ellerimiz.

*

Çarşıların sokak arasındaki kuruluşu pazarlardır. Pazarlarda ucuzun yakınlığı sevindirir bizi.

*

Pazarların bir güzelliği de zenginliğidir. Topluğneden lahanaya, kavundan terliğe uzanıp gider, tentelerin altı. Oralarda tembel aramızın “buluverişi” vardır.

*

Getirir araçlar. Hind’in ipeğini eskiden, Amerika’nın naylonunu şimdi. Alırız hep. Alın teri karşılığında alırız hep. Bizim aldandığımız araçların değişmemesindendir.

*

Nerde bir çarşı varsa orda bir satıcı vardır. Nerde bir satıcı varsa ben daha önce ordayımdır.

*

Nerde olursa olsun, ne satılırsa satılsın çarşılarda pazarlarda bir “alma-verme” güzelliği yaşar. Bu bizim açlığımızın bitmez tükenmez güzelliğidir.

Vatan, 28 Ağustos 1961, sayı 6883, s. 3

Soy Gütme

ALABAMA – “Özgürlük Yolcuları” dün ırkçıların saldırısına uğramışlardır. Beyaz ve siyah derili üniversitelilerin birlikte yolculuk ettiği otobüs yakılmış, gençlerden birçoğu ırkçılar tarafından ağır bir şekilde yaralanmıştır. Polis olay sırasında çekimser kalmış ve Alabama valisi bu hareketi yapanlar için bir kovuşturma açmayı gereksiz bulduğunu açıklamıştır. —GAZETELERDEN—

Karşıdaki gözden, karşıdaki elden, karşıdaki ayaktan ürkenler, kendi varlıklarını soy gütmekle koruyacaklarını sanmışlardır her çağda. Her çağda da aldanmışlardır.

*

Soy gütmek görmemektir, duymamaktır, anlamamaktır. Kimi? Gerçeği.

*

Soy gütmek nedir? Bir aşağılık duygusunun ta kendisi. Evet, soy güdenler korkanlardır. Öteki’nden korkanlar.

*

Soy güdenler, Ak-Kara, Sarı-Ak kavgasını yapanlar, her çağda bir “renk” içine kapatılmış “hayvanlar”dır. Başka değil.

*

Kişi’yle at arasında, kişi’yle kedi köpek arasında, kişi’yle koyun, kuş, yılan, fil, aslan arasında ta ilk çağlardan beri süregelen bir yakınlık, bir kardeşlik varken tıpkı bizim gibi olan birini kara diye, sarı diye, ak diye sevmemek nedir? Kocaman, doğa büyüklüğünce kocaman bir doğa aptallığıdır. Başka değil.

*

Kişiliksizdir soy güdenler. Soy gütmekle kişiliksizliklerini saklarlar.

*

Soy gütmek, aynadaki ben'den kaçmak gibidir. Bilmez soy güden taşın toprağın, ağacın suyun, yerin göğün bir ayna olduğunu.

*

Kişiler, uluslar, topluluklar, bir çocuğun büyümesi gibi, çağlar içinde gelişirler. Bundan bin yıl önce soy güden biri, bugün soy güden birine göre suçsuzdur. Öylesine suçsuzdur ki bin yıl önce soy güden biri, bugün soy güden birinin yüzüne tükürebilir.

*

Soy ayırımı yapanların bir özelliği de kıskanmadır. Onlar, başkasının güzelliğini, başkasının çalışkanlığını değil, başkasının “so-luğunu” bile kıskanırlar.

*

Soy ayırımı yapanlar, hangi çağda olurlarsa olsunlar, birleşirler bir yerde. Onlar aydınlıksızdırlar. Kara gecelerini ak edemezler hiç.

*

Bir ak çocuğu, bir kara çocukla birlikte okutmaktan korkmama-lıdırlar.

*

Sen Amerikalı ol. Yirminci yüzyılın en büyük uygarlığına eriş. Sonra kalk. Ak-Kara kavgası yap kocaman ülkende. Hayır. Büyük uygarlıklar, büyük düşünmek zorunda olduklarını bilen uygarlık-lardır.

Yasalar

Yasalar, genel mutluluğumuzu sağlamak üzere düşünebildiklerimizdir.

*

Bu genel mutluluk, kişi mutluluğumuzun hem o çağ içindeki, hem gelecek çağlar üzerindeki süresini kapsar.

*

Yasalar, yasa koyucuların yararına olursa, toplumun yararına olmaz. Bu yüzden yasa koyucular, yasaları “koyarlarken” kendilerini “yok” etmelidirler.

*

Yasalar toplumun bütün istemini kapsadıkları ölçüde toplumu kapsarlar.

*

Geçmişi içine alan yasa, gelecekte yoksa. Çünkü düşünce güdücüdür o, kin güdücüdür. Gerçek yasa, tek kişinin, tek toplumun tek görüşün dışındadır. Bir olmuş değil bir olacağı düşünmüş yasalarla ancak mutluluğumuzu getiren, geleceğimizi mutlu kılan.

*

Yasalar kısa olmalıdır, kesin olmalıdır. Ama bir öğle üzeri aydınlığıyla da aydınlık olmalıdır.

*

Yasalar, yaşlı oldukları ölçüde “güçlü”dürler.

*

Bir bakıma yasalar Tanrı'ya dek eskidirler de. Ama bu eskilik, sıcak ekmeğimizin tazeliğini, güzelliğini taşır her gün.

*

Yasanın tek özelliği genelliğidir. Bu genellik onu yazarların deme gücüne göre, onu okuyanların uyma gücünü içine alır.

*

Yasalar bize bir ululuk katında görünürler. Çünkü herkesi genel bir eşitlik katında görür yasalar.

*

Yasalar, yasak edilenin gerçekçesidir.

*

Yasaklarda kocaman bir el vardır. Yasalarda kocaman bir göz.

Vatan, 11 Eylül 1961, sayı 6897, s. 3

Ben'le Biz

Ben diyemeyenler, bir özel benden yoksun olanlar her sözlerinde, her çağda, her yazılarında biz derler.

*

Ben, kişilik belirtisidir. Ama ben'i anlatırken ben dememeli hiç.

*

Biz, bir kişi "üstünde" olursa kişisizliğin belirtisidir.

*

Biz kutsaldır. Bizce söylenmişse, ikiden topluma dek bir kapsamı varsa.

*

Toplumdan değil, ikiden bile yoksun olan, bir tek ben olan kendine biz derse ondan korkmamalıdır hiç. Ondan iğrenmelidir.

*

Böbürlenmenin iki kapısı vardır. Biri Ben, biri Biz. Ben'le böbürlenlenler, Biz'le böbürlenlenlerin en az yarısı anlamınca küçüktürler. Ama Biz'le böbürlenlenler, Ben'le böbürlenlenlerin en çok dörtte biri büyüklüğündedirler.

*

Ben diyenler "bir" aptaldırlar. Biz diyenler, bir kişi olduklarını saklamak isterken biz diyenler, "iki" aptaldırlar.

*

Ne demek biz? Bir değil demek. Şu korkak, şu yalnız, şu kör, şu yanılmış, şu dalkavuk kişi, biz derken "bir kişi" bile değildir artık.

*

Evet, önce korkaktır kendilerine biz diyenler. Neden korkmuşlardır? Bir kişi bile olamadıklarından.

*

Evet, Biz güçlüdür. İçinde Ben'ler varsa.

Evet kişi netse neylese biz olamaz. Biz, kişinin soluksuzluğuyla başlar çünkü.

*

Kişi ölürken bile biz değildir. Bir'in karşıtıdır.

Vatan, 18 Eylül 1961, sayı 6904, s. 3

Toplum Üstünde Geçinmek

Onlardır topluluğu tutan. Toplumu bir tabak gibi el üstünde tutan. Tutan, ortasındakini yemek için.

*

Söylevleri toplumca güzel, ağızları toplumca büyük olan onlardır.

*

Onlardır ekmek tutarcasına saygı ile tutan toplumu. Öyle görünürler. Amma tuttukları toplum değildir. Ekmek de değildir. Kocaman açlıklarıdır tuttukları.

*

Toplumu doyurmaktan söz açarlar gece gündüz. Amma bu sözlerle ilkin kendi ağızlarını doldurmuşlardır.

*

Toplumun yok edilemez sömürücüsü onlardır. Görünmedikleri için, bilinmedikleri için yok edilemezler.

*

Toplum üstünde geçinenler her toplum düzeninde “var”dırlar. Ama geri toplumlarda daha çok vardılar.

*

Toplum üstünde geçinirler. Bir pire, bir bit kişi üstünde nasıl geçinirse öyle. Öyle pis. Evet, temizlenmeli artık kişilerle toplumlar, tepeden tırnağa.

*

Her toplum düzeninde, toplum nasıl toplumsa, inanmış, vermiş toplumsa onlar da her davranışlarında yine onlardır. Toplum üzerindedirler, inanmıştırlar. Almıştırlar.

*

Toplum üzerinde geçinenlerin tek özelliği çok konuşmalarıdır, çok yazmalarıdır. Bu özellik konuşamayacakları, yazamayacakları günlere dek sürer.

*

Bir gömücü nasıl ölü üstünden geçinirse onlar da toplum üzerinden geçinirler. Aradaki ayırım gömücünün her ölüde bir kez daha ölmesine karşılık bunların toplumdaki her diriliği kendi yaşamalarına katmalarıdır.

*

Kimi süpürge alır süpürge satar. Kimi gemi alır gemi satar. Kimi kuş alır kuş satar. Onlar toplum üzerinden geçinenler, toplum alır toplum satarlar.

*

Toplumun bu olayı görmemesi ölçüsünde onlar irileşirler. Hangi ülkede toplum daha kör'se, anlamaz'sa o ülkede toplum üstünde geçinenler daha şişmandırlar.

Vatan, 25 Eylül 1961, sayı 6911, s. 3

Yarını Yapmak

Yarını yapmak, bütün çalışmaların yöneldiği ülküdür. Bütün doğada böcekten ağaca, ağaçtan kişiye dek büyüyen çaba yarını yapmak içindir. Yarını yapmak, bir bakıma yaşamamızı sürdürmektir çünkü.

*

Doğa, yarınını yaparken bugününü yenilemekle yetinir. Kişiler, yarınlarını yaparken bugünlerini yenilemekle yetinmezler. İşte kişinin doğayı aştığı yer budur.

*

Kişiler yarınlarını yapmak için önce kişi kişi davranmışlardır. Sonra toplum olarak düşünmüş, kurullar, kurultaylar toplamışlardır. Ama yarın, istenilen yarın hergün “bir gün daha” uzakta kalmıştır kişiye.

*

İki yarın vardır. Biri kişinin yarını, biri toplumun. Bunlar ilkin birbirinden ayrı gibi görünürler. Ama kişinin yarını toplumun yarını içinde “olursa” daha büyük bir yaşamaya “varılmıştır”.

*

Kişi yarını tek başına nedir: Doymak. Kişi yarını toplum yarını içinde olursa nedir: Mutluluk. İşte bir mutlulukla doymuşsak gerçek bir yarına ermişizdir.

*

Kişi yarını tek başına olursa, doymak bile değildir. Artık kişinin tek başına doyacağını, başkaları açken tek başına doyabileceğini düşünmek çağı geçmiştir. Birimiz açsa öbürümüzün doyamayacağı çağ gelmiştir artık.

*

Toplum yarını, kişi yarınlarımızı birleştire birleştire, yapılamaz. Tam tersine toplum yarını, bölüne bölüne, kişi yarınlarımız yapılabilir.

*

Toplum yarını öyle büyük bir alanı kaplar ki Asya, Afrika, Avrupa, Amerika sonra ta Avustralya, ta Antarktika kıyı kıyıya eklense onun genişliğini kapsayamaz. Toplum yarını yeryüzünden başka gökyüzünü bütün gezegenleriyle içine alır çünkü. Yarını yapmak isteyenler, ilkin geçmişin bugünü neden istenildiği gibi yapamadığını görmelidirler.

*

Yarını yapmak isteyenler, kendi yarınlarını gütmedikleri ölçüde toplumun yarınını yapma başarısına erişirler.

*

Yarını yapmak isteyenler, yarına ulaştıran kapının yalnız erdemlikle açılabileceğini bilmelidirler.

*

Toplum yarınını düşünmektir yarını yapmak. Çin'deki çocuktan Borneo'daki anaya, Filipinler'deki gelinlik kızıdan Angola'daki gence dek bütün yarınları düşünürcesine büyüyelim. Ama önce Palandöken'deki dağ köylerini, bu köylerdeki çocukları, anaları, kızları, gençleri; onların aç; çıplak; okumasız yazmasız yarınlarını düşünürken biraz daha büyüyelim. Ulaşalım yarınımıza. İşte yarını yapmak, yeryüzü yarınından yurt yarınına, yurt yarınından kişi yarınımıza dek, bölünmez bir bütün içinde, büyüyüp gider.

Seçenin Eli I*

Seçenin eli, seenin gövdesinde ilk uyanandır o gün. O seçim günü; seenin gövdesinde tek yaşayan “düşünce” belki de odur.

*

Seçmenin eli uzun bir süreden sonra “seçmenin eli” olmuştur. 21 yaına dek a kalsa da, ta toprak tutsa da; ışıksız bırakılsa da bir seçme’den yoksundur o. Seçmenin eli açlığın, ta toprak duygusunun; karanlığın yıllar süren kımıldamazlığından sonra kımıldayabilmiştir. İşte bu kımıldamazla erdemliğine ermiştir gücün.

*

Seçenin eli oyunu kullanırken “kendisini” kullanır biraz. Ellerimiz, bu seçim günlerinde özetler bizi; kapsar bizi.

*

Seçmenin eli görünmezdir. Kimi seçtiğİ, kimi neden seçtiğİ “görünmezdir” seçmen elinin.

*

Seçenin eli mutludur. Ama seenin elinden düşen oy, karanlık oy sandığının içinde bir aydınlıksa, seenin eli daha da mutludur.

*

Seçenin eli seileceğİN yüzündedir. Okşar onu, güzelleştirir onu.

*

Aktır, çıkarı yoktur çünkü. Karadır; bir kötülük işleyebilir çünkü:

*

* Arkadaşıımız Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın bu konudaki II. yazısı, gelecek Pazartesi günü seçim ertesine tesadüf ettiğİnden; bu hafta arşamba günü yayımlanacaktır [Not gazetede yayımlanan metne aittir].

Bir değil, bin değil; yüzbin değil. İşte eskiden orduların yapabildiğini bu gün ellerin yapabilmesi bundandır, bu çoğul'dandır.

*

Seçenin eli her gün ekmek taşır. Yalnız seçim günü ekmeğinin gerekçesini taşır.

*

Seçenin eli' seçilenin yakasındadır. Nereyece? Çung King'den Formoza'ya dek, Vişi'den Yeu Kalesi'ne dek; Ankara'dan Kayseri'ye dek.

Vatan, 9 Ekim 1961, sayı 6925, s. 3

Seçenin Eli II

Bir gün önce çamur karsa da, tarla nadaslasa da, iit ilese de kirsizdir seçmenin eli. Seçmenin eli, yapacağı ile arınmıştır bu gün.

*

Bu gün doğuşunda ilkin elleri “açılır” seçmenlerin. Elleri, gören elleri.

*

Eller, bir yılda, yüz yılda; dört yılda bir “ayak” olur. Bir ilkçağdan bir ortaçağa. Bir ortaçağdan bugüne yürüyen eller “ayaktırlar.”

*

Bir kişiliği olmayan ayaklarıyla yürür. Ama bir kişiliği olanlar elleriyle, seçen elleriyle yürüyebilirler ancak.

*

Her seçmenin eli bir gün önceki elinden büyüktür.

*

Her seçmenin eli, sandığa yaklaşırken büyür biraz. Ama doğruyu seçebilen seçmen eli, sandığa oyunu atarken, hele sandığa oyunu attıktan sonra büyür daha biraz.

*

Eller gözdür. Ama işitenler için bir açızdır her yerde. Bu seçim günü besbelli işte, ellerin geleceğimizi söylediği.

*

Seçmen ellerinde ne vardır? Kendisi. Başka? Anası, oğlu, kızı. Başka? Oturduğu köy, kasaba, ile; il. Başka? Yeryüzü; belki de bütün uluslarıyla yeryüzü.

*

Seçmenin eli oy sandığına dek 1 kişidir. Ama oyların sayımında bulabileceği gerçeğe göre 100.000 kişi olur seçmenin eli.

*

Seçmen elleri kardeş olur. Kime? Kalem tutan ellere. Kazma kürek tutan ellere. Silâh tutan ellere.

*

Seçmenin eli kalkar erkenden. Çıkar sokağa. Günün ışığına değer. Yelleri, günün yelleri oynar tüylerinde. Biraz sonra alır bir kâğıdı, atar yarığına çam tahtasıyla yapılmış bir sandığın. Dört yıllık, belki de yüz yıllık yaşamasını “bitirir” atar atmaz. Artık bundan sonra seçmenin eli “seçilenin eli” olmuştur.

Vatan, 11 Ekim 1961, sayı 6927, s. 3

Sayılarla Düşünmek

Sayılar, büyüdükçe değersizdirler.

*

1'den başka bütün sayılar bir çoğulu kapsar. Yalnız 1'dir, çoğuldan ayrılan, tek olan.

*

Tanrı, sayıların başlangıcıdır. 1'dir çünkü.

*

2, 3'ten büyüktür. 1, 2'den büyüktür çünkü.

*

Sayılar kaç olurlarsa olsunlar, ne olurlarsa olsunlar, dikey us alanında birbirlerine eşittirler. İşte bu yüzden a alanına 1 diyen sayı, a alanına 2 diyen sayıdan büyüktür.

*

Sayılar bir "süre geçirme"dir, bir "süre sayma"dır. İşte bu yüzden süreye dokuz diyen sayı, üç diyen sayıdan güçsüzdür.

*

1, 7'den daha "yaşamalı"dır. 7, bir "durmuşluğu" anlatırken 1, bir "başlama"dadır daha.

*

Sayıların bir'den iki'ye, iki'den üç'e küçüldüğü şundan da bellidir: İki'de "bir" vardır. Bağlıdır iki, bire. Ama bir'de "iki" yoktur. Bağımsızdır her yerde bir.

*

Sayılar yürüdükçe, 2, 3, 4, 5... oldukça her sonraki sayı; kendinden öncekilere borçlanmış demektir. Kendinden öncekilere borcu olmayan, borçsuz olan “1” en mutlu sayıdır.

*

Para düşkünlerine bakınız. Birer büyük sayı gibidirler. Mutluluklarını borçlarından büyük görünceye dek küçülmüşlerdir.

*

Para düşkünlerine bakınız. Çoğalmış sayılara, birer birer, daha çoğalmış sayılara varmaları, yitirdikleri ilk 1’in ulu gücünü bilinçaltıyla aramalarından başka nedir.

*

Para düşkünlerine bakınız. Büyük sayıları içinde ödeyecekleri, ergeç ödeyecekleri üç’ü, yüz’ü, bin’i düşünün düşünün bütün gülümsemeleriyle tedirgindirler.

*

Bir kötülüğü de budur sayıların: Seçmek. Sayılar bir seçmede çoğaldıklarıncaya güçlüdürler. Nitelikleri ne olursa olsun, nicelikleri ölçüsünde güçlüdürler.

*

Bir kötülüğü de budur sayıların: Yıldızları, ağaçları, çocukları sayarken bu başka başka gerçekleri sayarken, hiç değişmezler. 1, 2, 3, 4... derler.

*

Bir kötülüğü de budur sayıların: Saydıklarını güçlendirirler. Bir seçimde yüz seçmen eli, belki de bilmeden, tanımadan, bir aptal’a bir bilgin’e verdiğinden çok oy verse, durur birdenbire bütün yargıları usun, artık taş çatlasa artık taş utancından çatlasa, bu aptal, bu bilgininden daha güçlüdür.

*

Evet, 1’dir başlangıç olan son olan.

Ağız

Ağız, bizden önce varolan. Isıran, koparan, çiğneyen.

*

Ağızlar yemelerimizdir. Bizden önce, bizimle birlikte, bizden sonra “yemelerimiz”.

*

Kimse ayağından korkmaz, kimse elinden korkmaz. Ama herkes korkar ağzından. Çünkü elimiz ayağımız bizim buyruğumuzda olsa bile, biz ağzımızın buyruğundayız.

*

Kişinin en güzel yeri belki de ağzıdır. Neden güzel peki? Korkusuzluğundan. Yaptığı işi açıkça yaptığından. Gözlerimiz, ellerimiz, kulaklarımız “yaptıklarını” pek belli etmezler. Ama ağzımız besbellidir. Yemeden içmeden çok önce bile, yiyeceği içeceği besbellidir.

*

Ağzımız türkü söylediğimiz, konuştuğumuz, öptüğümüz yerdir. Ama kesin gerçek şu: “Ağız” deyince ilkin yediklerimiz, yiyeceklerimiz “anlaşılır”. Kendi kendimizi bu sınırın dışında tutsak da böyle görür birbirinin ağzını herkes.

*

Konuşurken bile “yaptığımızda”, “yediğimiz” vardır. Sözün ötelelerinde seçimden, devrimden, ülküden, Atatürk’den konuşsak bile, sözün ötelerinde bir ekmek vardır.

*

Öperken bile yaptığımızda yediğimiz vardır. Onunla doymuşuzdur çünkü.

*

Susarken bile yaptığımızda yediğimiz vardır. Ağızlar dinlerken, kulaklardan önce dinlerken, bir ekmek dinlemesi içindedirler.

*

Neden bozar ağızlarını kadınlarımız ilkel toplumlardan günümüze dek? Şundan: Kadından, bizim doğurgan gövdelerimiz, yediklerini yere göğe karşı saklamak isterler.

*

Ağzı var mı yer. İşte bütün yasalara karşı büyüyen gerçek.

*

Ağzımız dudaklarla yumuşaktır. Yiyeceğine yumuşak görünmek istediğinden saklar dişlerini ağzımız.

*

Ağzımız, kara deriliden sarı deriliye, ak deriliye dek kırmızıdır. Açlığımızı, açlığımızın “kanını” saklayamaz çünkü ağzımız.

Vatan, 30 Ekim 1961, sayı 6246, s. 3

Gücün Sınır

Dışımızı içimizden ayıran çizgi gücünde sınırdır. Buradan öteye yeryüzünün hiçbir gücü ulaşamaz.

*

Yeryüzünün hiçbir gücü kişiyi tutsak kılamaz. Evet, tutsak edebilir kişiyi, bir süre için. Belki de uzun bir süre için. Ama netse neylese tutsaklık içinde sınırlayamaz kişiyi. Tutsak kılamaz.

*

Güç, bir dış olaydır. Gözle görülen bölgede “yaşayabilir”. Gözle görünmeyen bölgede ancak herkesin kendi gücü “yaşar”.

*

Alır eline keserini. Bir tahtadan bir masa yapabilir kişi. Ama kişi eline kılıcını alsa bile bir başkasının içindeki bir “toz”u ikiye bölemez. Dışarıda “dev olan” kılıç içerde “yoktur”.

*

Dış alanda güç bir erdemdir, iç alan girmeye, karışmaya kalktı mı bir erdemsizlik olur.

*

Güç, bir dış olaydır. Gözle görülen bölgede “yaşayabilir”dir. Bundan ötürü bir “iç olay” olması kendi varlığına karşıttır gücün.

*

Güç bir dış olaydır. Yalnız cansızlara uygulanabilir. Hayvanlara bile uygulanırken kişi ancak bir yere dek varabilir. Gücün insanlara da uygulanacağını sananlar, gücün iç bölgeleri de buyruk altına alabileceğini umanlar biraz sonra bir başka gücü kendi karşılarında korkunç bir dış olay olarak görmüşlerdir.

*

Gücün güzelliği kişiye karşı olmamasındadır. Bu bile az. Gücün güzelliği kişiyle birlikte olmasındadır.

*

Dış olaylarda güç, yalnız gücümüzce değil düşüncemizce de büyüktür.

*

Dış olaylarda güce sınır tanıyanlarla iç olaylarda güce alan tanıyanlar benzer bir budalalık içindedirler. Biri gitmek istemediğinden ölecektir. Biri gitmek istediğinden ölecektir.

*

Uluslar gücün sınırını öğrenen öğrenen uygarlığa erişmişlerdir. Hangi ülkede bu sınır daha iyi, daha açık bilirse o ülke daha ileri, daha mutlu olur.

*

Güç, dış alanı sonsuzda olan, iç alanı sıfırda olan güç.

Vatan, 6 Kasım 1961, sayı 6253, s. 3

Aydına Saygı

İlkel toplumların ilkel bir büyüklüğü vardır. Onlar, bilene, biraz bilene korkarcasına bir saygı duymakla bugünkü uygarlığımızı sağlamışlardır.

*

İlkel toplumların bir büyüklüğü vardır. Bilenin “doymuşluğunu” kıskanmamıştır, yarı aç yarı tok olsa bile.

*

İlkel toplumların bir büyüklüğü vardır. Boyamıştır kırmızı çizgilerle yüzünü kara gecede, kurt çığlıklarıyla oynamıştır tan ağarana dek yüzlerce yıl. Ama aydının dediğini, düşündüğünü uygulamıştır hep.

*

Bir çağda unutmuştur toplum aydına saygıyı. İşte o çağda toplum durmuştur.

*

Nerde durmuş bir toplum varsa orda saygıdeğer bir aydın yoktur.

*

Toplumdur aydınına saygı duyduğu “günlerde” çağını değiştiren.

*

Toplumlar düşmanlıkla ağarmazlar. Sevgiyle ağarmazlar. Ancak bilgiye duydukları “saygı” ile ağarırılar.

*

Aydına saygı duymak, gövdemizin, kara kıllarında bir aydınlık duymasından başka nedir.

*

Bu olay şöyle de anlatılabilir: Geceden, bilinmez karanlık geceden ayrılma, gün ışığına yaklaşma.

*

Toplumlar aydınlarına saygı duya duya yalnız çağ değiştirmezler. Kendi yurtları üstünde bile bir “yer” değiştirirler.

*

Dediğimiz saygı bir ödemeye benzer. Aydınına saygı duyarken, bir geleceği bir geçmişle öder toplum.

*

Toplumlar aydınlarına saygı duydukları ölçüde güçlüdürler. Yaşamayı kapsamışlardır. Bir kişilik içindedirler. Bugün hangi toplum aydınına saygı duyma gücünü yitirmişse o artık yitmiş bir toplumdur. Eski çağların Keldanileri, Mısırlıları, Yunanlıları gibi bir geçmişte kalmak üzeredirler.

Vatan, 13 Kasım 1961, sayı 6260, s. 3

Konuşmamak

Kişi, düşündüğü ama konuşmadığı sürelerde ussal bir egemenliğe erişir.

*

Konuşurken ister istemez bir “oyun” içindedir kişi. Gelen sözü bir “top” karşılar gibi “karşılar.” Gönderir boşluğuna karşısındakinin. Karşısındaki de öyle yapar. Böylece sözün oyunu bize yalnız istediklerimizi değil, istemediklerimizi de söyler.

*

İki kişi konuşmaz: Biri hiç düşünmeyen, biri çok düşünen.

*

Düşünemediği için konuşmayan, düşündüğü için konuşmaktan hemen ayırdedilebilir: Bilgiç bilgiç gülümser her işittiğine, ilki.

*

Konuşmamak bize “zaman” kazandırır. Konuşmak birçok yerlerde bir zaman yitirimidir de ondan.

*

Çevrenize bakınız. Evinize, sokaklarınıza, alanlarınıza bakınız. Konuşanlar mı çok, düşünenler mi? Düşünenler, diyeceksiniz. İşte evlerin, sokakların, alanların ulu sessizliği bundandır.

*

Konuşmamak, susmak değildir.

*

Susan kişi bir “bilinen”dir. Konuşmayan kişi bir “bilinmeyen”dir. Ama bütün söylevlere karşı “bilinmeyenler” yönetir yeryüzünü.

*

Konuşan, konuşmayandan küçük değildir. Ama konuşmayan, konuşandan büyüktür.

*

Konuşmak bir vermedir. Ama konuşmamak bir alma değildir.

*

Konuşmayanların en büyük gücü dinlemeleridir. Konuşmayanın var olabilmesi için en az iki kişinin bir arada bulunması, iki kişiden de birinin konuşması gerektir. Dinliyor demektir işte, konuşmayan.

*

Konuşmayanda bir yargılama vardır. Ak'la Kara'yı, Uzun'la Kısa'yı, Doğru'yla Eğri'yi kapsayan bir yargılama. Evet, uluslar bu yüzden konuşmazlar.

Vatan, 20 Kasım 1961, sayı 6267, s. 3

Geri Kalan Toplum

Bir toplum geri mi? O toplumun hiç suçu yok. O toplumun yöneticileri geridirler.

*

Bir toplum yüz yıl, yüzlerce yıl geri mi? O toplumun hiç suçu yok. O toplumun yöneticileri geriliklerini üstüste koya koya yüz yıl, yüzlerce yıl geridirler.

*

Bir toplum geri kaldığını “anladığı” gün ileri gitmez. Bu boş bir avunudur. Bir toplum “kıınıldadığı” gün ileri gider.

*

Toplumlar geri kalmakla eskirler, yaşlanırlar.

*

Toplumun geri kalması saatle mi ölçölür? Evet. Ne saatiyle, peki? Güneş saatiyle.

*

Yalnız arkasında bıraktığı yolu gören toplumlar geri kalmış toplumlardır.

*

Önünü görmek. İşte ileri toplumların yaptığı.

*

Toplumlar, geri kala kala topluluk olurlar. Daha da geri kaldılar mı, yok’olurlar.

*

“Yaptıklarını” görenler “yapacaklarını” göremezler. İşte gericilik böyle başlar.

*

Yapacaklarını göremeyenler bir gün artık yaptıklarını da göremez olurlar. İşte gericilik böylece, toplumun sonuyla, son bulur.

*

Geri kalmanın belirtisi öykünmedir. Geri kalan toplumlar ileri toplumların dilini, giyinişini, davranışını... bilmeden anlamadan öykünürler. Bu öykünme bir maymunun bir insana öykünmesinden de bilinçsizdir. Maymun, benzetmesinde bir “dış verme” küçüklüğünde iken, geri toplum, benzetmesinde bir “iç verme” küçüklüğündedir.

*

Geri kalan toplum ilkin utanmasını yitirir. Sonra bütün yeryüzünü.

*

Geri kalan toplum uykuda gezene benzer. Kocaman bir tokatla uyandırılmazsa düşmesi ilk uçurumun başındadır.

*

Hayır, ilk sözlerde yanıldığımı anlıyorum. Bir toplum yüz yıl, yüzlerce yıl geri mi? O toplumun suçu var. Yöneticilerini “değiştirmedigi” için yüz yıllık, yüzlerce yıllık suçu var.

Vatan, 27 Kasım 1961, s. 6274, s. 3

Ayak

Hep El'den sözedilir. Elin yaptığından ettiğinden konuşulur. Ama sen, eli yaptığına ettiğine, götüren ulaştıran, sen. Sen ne diye sözümüzün dışındasın?

*

Ayak, tutamadığımızı yürür.

*

Ayak, uzayın başlangıcıdır. İşte belki de bundan: Uzay, bütün uzay, kocaman bir ayak tabanına benzer.

*

Uysaldır ayak. Bu uysallığı bizden ayrı, bizden bilinçsiz bir hayvan kişiliği verir ona.

*

Ama bir de uysallığını bıraktı mı bizim Hayır deyişimizden bin kez büyük bir Hayır'la bilinçsiz hayvan kişiliğinden çıkar. Yürür üstüne Evet dediklerimizin. İşte ayaklarımızdır böylece en büyük devrimleri yapan.

*

Ayak gözü doğrular. Ne demek bu? Şu demek: Gözün düşünüşü gerçek eden ayaklarımızdır.

*

Ayak, yakın olmadığımıza uzak olmadığımızdır. Ne demek bu? Şu demek: Ellerimizin ulaşamadığına ayaklarımız ulaşır.

*

Ayak, güzelsin diyemediğimize, güzel değilsin dediğimizdir. Ne demek bu? Şu demek: Ayaklarımız kaba gibi, ağır gibi görünse

de bu görünüş bizim değil, ayaklarımızın da değil, gerçeğin kaba ağırlığıdır.

*

Ayakların en büyük sıkıntısı ayakkabılardır. Bunlarla yitirir ayaklar, görmez olur bilmez olur ayaklar, maviliği.

*

Köylü ayakları, aç ayakları işte bundan ötürü bizim ayaklarımızdan mutludur. Onlar maviliği en çok tabanlarından, bir çarığın örtebileceği yerlere dek, tabanlarından yitirebilirler.

*

Bir ayakkabıda, bir çizmede doğa içindeki özgürlüğünü yitiren ayaklarımız, geceyi bizden çok sever. Evet, karanlık gecede biraz “kendine gelir”, ak ayaklarımız.

*

Ellerimiz, saçlarımız, kulaklarımız düşünmez. Ama ayaklarımız hiç düşünmez.

*

Dinler, felsefeler, bilginler değil ayaklardır “uzunluğun” her yıl biraz daha uzamasını önleyen, onu her gün biraz daha kısaltan.

*

Ayaklarımız, büyük bir “işverenden”, 7 yaşından 70 yaşına dek, bir şey sormaksızın karşı bir söz söylemeksizin, yarı aç yarı tok, “işalan” ayaklarımız.

*

Yalnız onlardır, canbazlardır ayakları anlayan. Onlar, elleri üstünde yürürken bakanları güldürdükleri ölçüde bir yeni görüşü savunurlar.

O, Yurttaş Olmak Sorumluluğu

O, yurttaş olmak sorumluluğu, nice yorgun olursak olalım, belki de her gece, bizi uykudan eder.

*

Yurt nedir? Var olduğumuz ilk alan. Yurttaşlık nedir? Var olduğumuz ilk alanın bilincine varma. O, yurttaş olmak sorumluluğu nedir? O, bir yurt üstünde yurttaşlığımızı yaşamaktır.

*

Bütün kişisel işlerimiz iyi de gitse, bu evrenin, öteki evrenin bütün esenliklerini de sağlasak, vurur kapımıza, ister açalım ister açmayalım. Kapımızı vurduktan sonra biraz bekler sonra ansızın eliyle, belki de ayağıyla açar kapıyı. Varır üstümüze. O, yurttaş olmak sorumluluğu.

*

Yurt, yurttaş olmak sorumluluğumuzu duyduğumuz ölçüde bizimdir.

*

Eski yurtlar artık O'nun hiç "görünmediği" yurtlardır.

*

O'dur ulusun yüzde 70'inin okuma yazma bilmediğini öğrenirken içimizdeki yanma.

*

O'dur öteki uluslar ta Aya varırken bizim kağnılar önündeki utançımız.

*

O'dur ulusun daha dil özgürlüğünü, dil bütünlüğünü bile gerçekleştiremediğimizi düşünürken omuzlarımıza çöken ağırlık.

*

Para kazanabilirsin. Daha kazanabilirsin. Evlerin, hanların, hamamların olabilir. Ama o'nu bütün yaşamanda bir kez bile görsen bitmişindir, artık. Bütün zenginliğin, beş para etmez.

*

O uzaktan, bir başkasını düşünmek, bir başkasının suyuyla ekmeğiyle ilgilenmek gibi görünür bize. Ama biraz yaşlaştınca onun, suların ekmeklerin bu birleşik çağında, kendimizi düşünmenin kendi suyumuzla ekmeğimizle ilgilenmenin ta kendisi olduğunu anlarız.

*

O, öyle yakındır ki sokakta dersin, evdedir. Evde dersin, yüreğindedir.

*

O, öyle büyüktür ki kapılardan sığmaz. Hangi kapılardan peki? Devlet kapılarından.

*

O, öyle vardır ki kim onu görmezse, hiç kuşkusu olmasın, kendisi yoktur.

*

Evet. Yurdun en uzak köşelerinde aç biri varsa, sayrı biri varsa, okulsuz biri varsa, dört duvar içine kapatılmış biri varsa, kız kaçırmış biri varsa, kan gütmüş biri varsa... Orada o vardır. O, senin yurttaş olmak sorumluluğun.

Ekmek II

Ne taşırsak taşıyalım sırtımızdaki yükün ağırlığı ilkin “ekmek ağırlığı”na benzer, aç kalma korkusunun genel ağırlığını taşıya taşıya.

*

Yalnız ekmektir en küçük bir parçasıyla bizi doyuran. Yalnız ekmeğe karşıdır en büyük saygımız. Yalnız ekmektir bizi birbirimize suçlu kılan.

*

Bir soru sorulsa bütün yeryüzüne, bütün çağlar boyu. “Ekmeğin tadını anlatın” deseler. Kimsenin karşılığı, kimsenin karşılığına uymaz. Neden mi? Şundan: Ekmek, yerken bile düşündüğümüzdür.

*

Ekmek yerken ağzımızı dolduran korkudur. Ağzımızı bir daha ekmekle dolduramamak korkusu.

*

Olamaz. Ekmek nice büyük olsa ağzımızdan büyük olamaz.

*

Gün ağarırken başlayan çalışmalar, çoğu kez, batan gün yuvarlağında bir ekmeğe varır. Ama bu ekmek, büyük geceye benzediğinden midir ne, çoğu kez, karadır.

*

Atların son Büyük Savaş açlığında arpa yulaf ot yokluğu yüzünden ekmek artığı yediğini herkes bilir. Ekmek yiyen atlar, savaş anlamının açlık anlamına, açlık anlamının at anlamına ulaşmasıdır.

*

Bir torbası vardı eski dilencilerin. Bu torba, boş bile olsa ekmek doluydu Tanrının her günü.

*

Ekmek ısırabildiğimiz kadardır.

*

Kedi bile, köpek bile kuru ekmek yemez, kokusunda et yoksa, kokusunda yağ yoksa. Ama biz, bu kuru ekmeğe el uzatmakla daha yüz­süz oluruz, kediden köpeğe dek. Bütün açlardan daha açızdır, her günsonu, ay ışığından yıldız ışığına dek.

*

Bir somun alsak, yesek ucundan lokma lokma. Eksilen, ekmek midir, bizim ekmek düşümüz müdür? Kimseler bilemez.

*

Ekmeğin bir büyüklüğü vardır: Çalıştırır bizi. Ekmeğin bir küçüklüğü vardır: Boyun eğdirir, yalan söyler bize.

*

Devrimleri getiren düşüncelerdir. Ekmek yuvarlaklığı içindeki, ekmek yumuşaklığı içindeki, ekmek aklı­ğı içindeki özgür düşünceler.

Vatan, 18 Aralık 1961, sayı 6295, s. 3

İşçilerin Yürüyüşü

İşçiler, çalışırken bile bir yürüyüş içindedirler. Çalışan her işçi, durduğu yerde, bir çalışmadan bir çalışmaya yürümekte değil midir?

*

İş nedir? Bir özdeğin yerini, biçimini değiştirmesi. İşçi nedir? Bir özdeğin yerini, biçimini değiştiren. İşçilerin yürümesi işte bundan ötürü kocaman bir anlamı kapsar. Yürüyen işçiler, bir özdeğin yerini, biçimini kendilerinde değiştirirler.

*

İşçiler, bir yurdun kollarıdır. Onlardır bir ulusun kendini yerden kaldırışı.

*

İşçiler aç bırakılabilirler, susuz bırakılabilirler. Ama özgürlüksüz bırakılamazlar. Bu özgürlük çalışma, çalışmama özgürlüğüdür. Çalışan'ı, çalışmaması ile değerli kılar.

*

Yer yok edilebilir, gök yok edilebilir. Ama iş yok edilemez. Yeri göğü yok etmek bile bir iştir çünkü. İşin yok edilememesi, işçi'nin hiç yok edilemediğini anlatır bize.

*

İş'tir aslolan. Ne varsa, boy boylam, gün gündem, ne varsa sonradan gelir hepsi. Aslolan, bir yurt üzre aslolan iş'tir. Yapan, eden, var kılan iş. İş'e değer vermek de işçi'ye değer vermekten başka nedir?

*

Duran işçi bir kişidir. Yürüyen işçi üç kişiyi kapsar birdenbire. Biri kendinden önce çalışan. Biri kendi. Biri kendinden sonra

çalışacak olan. İşte, yürüyen işçilerin daha kalabalık görünmesi bundandır.

*

İşçiler yurtsaldır. Hangi işte çalışırlarsa çalışsınlar yaptıkları yurdun verimine, onarımına, uygarlığına harcanmış bir yaşamadır.

*

İşçiler evrenseldir. Hangi işte çalışırlarsa çalışsınlar yaptıkları yer-yüzü toplumuna ulaştırılmış bir yaşamadır.

*

Günün aydınlığı, kendi kendine, yavaş yavaş gelir ya. Biz, günün aydınlığına doğru, ona daha çabuk ulaşmak için hızlı hızlı gideriz ya. İşte bu işçilerin yürüyüşüdür.

*

Hayır. Para değildir en büyük yatırım. En büyük yatırım işidir. Öyleyse işçi, en büyük yatırımı yapan en büyük zengindir.

*

İşçiler yürüye yürüye haklarını alırlar. İşçiler haklarını ala ala yaptıkları iş büyür. Yaptıkları iş büyüyeye büyüyeye, işçiler büyürler.

*

İşçiler sanki bir “düşünce”dirler yürürken. Emekten hakka, haktan güzelliğe uzanan bir düşünce.

*

İşçi nereye dek yürür? Yurdun gerçek uygarlığına, gerçek özgürlüğüne dek...

*

İşçilerin yürüyüşü bir bayrağın yürüyüşü gibidir. İkisi de yurt üzredirler. İkisi de yurt gerçeği üzredirler. İkisi de yurtsaldırlar.

Büyük Adamlar

Ama nedir büyük adam? Bir toprağın ottan elmaya dek, bir ulusun saçını bitmemiş yavrusundan saçını sakalı ağarmış dedesine dek var olma, yaşama gücünden başka nedir?

*

Ta eskiden, eski olaylardan birikmiş bir su vardır. Öyle birikmiştir ki bir gün artık yüzlerce yıldan beri önünde “yükseleni”, önünü “keseni” silip süpüren, yok eden bir su. İşte bu, bizim yüzlerce yıldan beri düşündüğümüzüzdür, bizim büyük adamımızdır.

*

Büyük adamlar bağlamaz toplumlarını. Tam tersine, büyük adamlar, toplumlarını “açar”.

*

Yanılmaz, duygulanmaz, tasalanmaz büyük adam. Yanılmaz, bir genel doğru üzerindedir çünkü. Duygulanmaz, bir genel duyarlık içindedir çünkü. Tasalanmaz, bir genel yatırıma ermiştir çünkü.

*

Hangi ulusun bir büyük adamı varsa bir büyük kıvıldanışı da vardır, geceyi güne eriştiren bir büyük kıvıldanışı.

*

Büyük adamlar, büyük dağlara benzer. Yücelikleri, hemen yakınlıklarında, pek anlaşılmaz.

*

Büyük adamların, “yüzü” yoktur. Hepimizin yüzüdür onların göründüğü. Büyük adamların “elleri” yoktur. Hepimizin elleridir

onların tuttuğu. Sonra büyük adamların “ayakları” da yoktur. Hepimizin ayaklarıdır, gece gündüz, onların yürüdüğü.

*

Büyük adamları sever miyiz? Evet. Büyük adamlardan korkar mıyız? Hayır.

*

İkidir büyük adamların alanı:

1- Düşünürken büyük olanlar.

2- Uygularken büyük olanlar.

Ama asıl büyük adamlar, büyük düşünürken büyük uygulayanlardır.

*

İkidir büyük adamları yetiştiren ortam:

1- Büyük uygarlık sıkıntıları.

2- Büyük özgürlük sıkıntıları.

Ama asıl büyük adamlar, büyük bir uygarlık sıkıntısını, büyük bir özgürlük sıkıntısıyla birlikte yaşayanlardır.

*

Her büyük adamın eni, ulusunun enidir. Boyu, ulusunun boyudur. Ağırlığı, ulusunun ağırlığıdır. İşte bundan ötürü uludur büyük adamlar, her ülkede.

*

Büyük adamlar, hangi ulustan gelirlirse gelsinler öteki uluslara da ulaşmışlardır. İşte, ulusların dar bir ayırım olduğu, gerçeğin uluslar üzre var olduğu bundan da belli.

Kurtulmak

Eskiden kurtulmak yoktur bir bakıma. Eski de yoktur bir bakıma. Eski diyor muyuz? Eski'den kurtulmuşuzdur. Asıl kurtulmak “yeni”den kurtulmaktır belki. Bir başka yeni’de, bir daha yeni’de olmaktadır.

*

Bir önceki’nden kurtulduğumuzla başlar kurtulmak.

*

Kurtulmak, onun bir’liğinde, onun götürür’lüğünde olmamamızla başlar. O, kimdir burda? O, burda, “içinden hemen çıktığımız”dır, içinden hemen çıktığımız dil’dir, düşüncedir, toplum düzenidir, uygarlıktır... hepsidir.

*

Peki, kim kurtulan? Öteki. Artık bizim gibi olmayan. Artık bizim gibi yaşamayan. Eski yeri’imizden ayrılan yeni yer’imiz.

*

Toplumlar dünkü alışkanlıklarını bırakırlarsa kurtulmuşlardır. Dünkü alışkanlıklarımız bir “dün” içine kapatır bizi.

*

Kurtulmanın yolu kaçmak değildir. Kaçmak’ta bir savunma, kaçmak’ta bir dayatma yoktur çünkü.

*

Kaçaklar kurtulamazlar hiç. Kaçaklar karşı koymazlar çünkü.

*

Bulunduğu yer'den ayrılmıştır ama kurtulmamıştır kaçaklar. Kurtulmak, bulunduğu yerde kala kala bir uzaklaşmadır. Kaçaklar, bu gücü taşımadıkları için nereye dek giderlerse gitsinler kurtulmamışlardır.

*

Toplum bir yazıdan ayrılır. Toplum bir uygarlıktan ayrılır. Ama bu toplumun kurtuluşu değildir. Toplumun kurtuluşu bir başka yazıda, bir başka uygarlığa ermesidir.

*

Evet, ayrılmak bir kurtuluş değildir. Kişilerin çoğu ayrıldıkları yerlerden ölecekleri yerlere dek eskilerini yaşarlar.

*

Ben kurtulmak istiyorum. Kimden mi? Eski gözlerimden, eski düşüncelerimden. Eski gözlerimin, eski düşüncelerimin kurtulmadığından.

*

Bir gece, tan ağarana dek “kurtulur”, geceden. Daha yavaş düşünürseniz, kurtulur bir gece, bizim ak alınlarımızda, kendi gece karanlığından.

*

Kurtulmak “olduğumuz”dur belki. Kurtulamadığımız yerlere dek.

*

Toplumu yönetenlerin çoğu, toplumun aksayan yanlarından kaçmışlardır. İşte bu kaçışla da o aksayan yanlarından toplumu kurtaramamışlardır.

*

Kurtulmak yaşamasıdır kişinin, toplumun. Bir daha yaşamasıdır.

Eşek

Eşek, at gibi insan taşır. Eşek, katır gibi yük taşır. İşte daha küçük, daha küçük olması bundandır eşeğin, attan da katırdan da.

*

Eşeğin belleği yoktur. Öyle yoktur ki her adımda unuttur taşıdığını. Unutmasa eşek, her adımda unutmasa eşek, nasıl taşır binlerce yıldır gövdesinin bin katını?

*

Eşekler, bizim taşıtma küçüklüğümüzle küçüktürler.

*

Eşekler, aptallığımızın taşımasıdır.

*

Adsızdır eşekler. Atların, kamyonların, uçakların, tankların adı vardır. İnsanların adı vardır. Adı yoktur eşeklerin. Bu belki de onlardaki genellikten ötürüdür.

*

Eşekler, durmaz hiç. Yürür, yürür. Eşekler, ulaşmaz hiç.

*

Eşekler, her adımda bir eşeklikten başka bir eşekliğe ulaşırlar.

*

Taşır, taşır, taşır, taşır. İşte, eşeğin dört ayağı.

*

Eşekler, anılara benzer. Taşıya taşıya ortadan silinirler. Ama onlar ortadan silinse bile, taşıdıkları büyür, ağırlaşır, taşınır çağdan çağa.

*

Nerde ağırlıklarını yitirmişlerse orda taşıyoruzdur. Nerde ağırlığımızı yitirmişsek orda taşıyorlardır.

*

Ağırlık dediğimiz ne burda? Kara gücümüzün, yaşamamızın, ak gücümüzle, çalışmamızla karşıladığımız gövde ağırlığından arta kalan.

*

Evet, eşeksin. Taşdığın için, öteki yaratıkları taşıdığın için.

*

Evet, eşeksin. Her çağda, her ülkede, her evde varsın biraz. Her çağı, her ülkeyi, her evi taşırsın biraz.

*

Kocaman gözlerin var, görmezsin. Kocaman kulakların var, duymazsın. Kocaman ağzın var, konuşmazsın hiç. Yoksa bundan ötürümü eşeksin?

*

Dış uygarlıklar büyüdükçe eşeğin kendisi daha az görünür ortada. Ama eşek kavramı, dış uygarlıklar büyüdükçe büyür biraz daha. Ancak iç uygarlıkların büyüdüğü toplumlarda eşek de, eşek kavramı da yok olur.

Vatan, 22 Ocak 1962, sayı 6330, s. 3

Yarım Düşünce

Yarım düşünce bir yarı ortaklık gibidir. Düşünceyi, tek yormuşuz gibi aldatır, düşünmüşüz gibi avutur bizi.

*

Yarım düşünce hiç düşünmemekten çok kötüdür. Aldattığınca, avuttuğunca yoksun kılar gerçekten bizi.

*

Düşünen mutludur. Düşünmeyen belki yine mutludur. Ama yarı düşünen mutsuzdur hep.

*

Yarı aydınlık, yarı düşünceden iyidir. Bu besbelli. Ama yarı karanlık bile yarı düşünceden iyidir.

*

Yarım düşünce, birleşik bir yaşama gibidir. Her düşünen, ötekinden düşünür. Her anlayan, ötekinden anlar.

*

Yarım düşünce bir yarı ortaklık gibidir. Düşünceyi, tek başına taşımaktan korkmuştur yarı düşünen.

*

Ne görür, ne görünür. Yarım düşünce, karanlıkla ortaktır.

*

Birleşmiştir sanki yarı düşünen, daha yarı düşünen biriyle. Böylece iki eksikliği birden taşır yarım düşünen.

*

Yarım düşünen görmez, bakar. Yarım düşünen duymaz, işitir.

*

Yalnız gece, yalnız gündüz gibidir yarım düşünceler. Bu yüzden 24 saatimizin ancak yarısını kapsayabilirler. Gerçeğin ancak yarısını kapsarlar.

*

Yarı düşünce, bütün düşünce olamaz. Durmuştur o. Bütün düşünce durmamıştır. Böylece bütün düşüncenin yolu, yarı düşünceden geçmez hiç.

*

Yarım düşünce, yurtsuzdur. Yarım düşünce, ulussuzdur. Bir düşünce tümüdür, bir düşünce bütündür çünkü yurtlarla uluslar.

*

Bitmiş bir çizgidir yarım düşünce. Bu yüzden geçmişi, geleceği yoktur yarı düşüncenin.

*

Bir açıdır yarım düşünce. Büyük olsa da, daha büyük olsa da bir açıdır. Tam düşünce açıdan kurtulmamızla başlar.

*

Yarı mı düşünüyoruz? Hiç kuşkumuz olmasın. Yarı yarıya varızdır.

Vatan, 29 Ocak 1962, sayı 6337, s. 3

Kavga

Kavganın ilk anlamı iki'dir. İki düşüncenin, iki inanmanın, iki istemenin, sonra, iki karşı'nın karşılaşmasıdır kavga.

*

Kavga, karşıdakini bilmektir, tanımaktır, anlamaktır. Böylece kavga, karşıdakini kendimize katmaktır.

*

Ayrı olan, her ayrı olan biraz kavgadadır. Ayrılar, barış içinde yaşasalar da ayrılıklarıyla bile karşı karşıya'dırlar.

*

Kavgalar, bir alan'ın başka bir alan'ı içine almasıdır. Bu yerce anlamıyla kavgalar büyüdüğümüzdür çünkü.

*

Kavgacı olmak başka kavgalı olmak başkadır. Kavgacılık nasıl bir us sayrılığı ise kavgalı'lık, tam tersine, bir us sağlığıdır.

*

Kavgadan yoksun olanlar, yeryüzü anlamınca ölmüşler.

*

Anısızdır kavga etmeyenler. Kavga etmek, bir düşüncüyü, bir davranışı, o ilk anısında savunmaktır.

*

Kavgacılar ilkel'dirler. Bir ilkel'e dönüşle gerçeği yeniden elde ederler.

*

Kavgada “ayak” büyür, “el” büyür. Daha güzeli kavgada “baş” büyür.

*

Kavga, içimizin dışımıza sığmamasıdır.

*

Bir gün, yıllardan sonra bir gün, kırar birdenbire zincirlerini. Yürek'in us egemenliği başlar gövdede. İşte bu kavgadır.

*

Kavga usa aykırı değildir. Tam tersine, kavga, usun bir anlam büyümesidir, bir anlam değiştirmesidir. Kısaca, bir us atlamasıdır kavga.

*

Kavgaların yarısı gerçektir, öbür yarısı daha gerçektir. Gerçekler, kavgalarla büyür çünkü.

*

Barış, güzeldir. Ama kavga barıştan güzeldir. Kavga, barışın kımıldanışdır çünkü.

*

Yaşamak bir kavgadır. Bitkiden yıldıza dek, böcekten kişiye dek. Ama çok güzel bir kavgadır.

Vatan, 5 Şubat 1962, sayı 6344, s. 3

Toplum Olmak

Toplum mu? Evet toplum. Kocaman bir kişi.

Toplum, kişiliğe ermiş kişilerin, kişiliklerini bir araya, bir anlama, bir gerçeğe toplamasıyla doğar.

*

Toplum olmak, kişi olmamak değildir. Tam tersine, toplum olmak, kişi olmakla, artık kişi olmakla başlar.

*

Toplumlar, kişilerini “yerce” yitirmişlerdir. Ama toplumlar, kişilerini “anlamca” bulmuşlardır hep.

*

Bugün bizim bir toplumumuz yoksa, bilinçli, yaşama gücüne ermiş bir toplumumuz yoksa neden bu? Bilinçli, yaşama gücüne ermiş bir kişiliğimiz yok da ondan.

*

Bugün bizim geri bir toplumumuz varsa neden bu? Geri bir kişiliğimiz var da ondan.

*

Toplum olmak, kişi olmaktır ama dar kişi olmak değildir. Dar kişilikten çıkmak, geniş kişiliğe ermektir toplum olmak.

*

Toplum olmak. Kurtulmak elimizin büyümesinden, kurtulmak ağzımızın daha büyümesinden.

*

Yaşamının küçük yaşını bırakır, büyük yaşına gireriz. İşte, kişiyiz, bir toplum-kışiyiz artık.

*

Öyle çağlar gelecek ki oralarda bizler toplum olmaktan bile taşacağız. Daha büyümüş olacağız. İşte bizim, şu 20. yüzyıl sonrasına çıkarken bizim, duyduğumuz ilk özgürlük şudur: Kışiliğimizi üstüste yaşamak. Toplum olmak.

*

Bir kişinin bir erdemi vardır: İki kişinin, iki çarpı iki, dört erdemi vardır. Üç kişinin, üç çarpı üç, dokuz erdemi. Kışiler çoğaldıkça, kışiler toplum oldukça, erdemlerinin sayısı da artar çoğalır büyür bütün yeryüzüne dek.

*

Kışiler, yiğit olsunlar, bilgin olsunlar, erdemli olsunlar, kişilikleri içinde kalmışlarsa, bir topluma ermemişlerse, gerçeğin ölçüsüyle “tam”dan yoksundurlar.

İşte bu yüzden, nice güçlü olursa olsunlar, onların hepsi bir toplum güzelliğinden yoksundurlar.

*

Kişi olacaksın. Daha kişi olacaksın. Çalışman, erdemin, yiğitliğin yeterse bir gün toplum olacaksın. İşte o gün daha büyük bir gerçekte, varsın sen.

Vatan, 12 Şubat 1962, sayı 6351, s. 3

Köpek

Köpeklerin ilk özelliği “bildirici” olmalarıdır. Belki bu yüzdendir, kim olursa olsun, nerde olursa, olsun, tazıların daha köpek olduğu.

*

Köpek havlar ilkin. Belki de budur, “Havlamak”tır ilk varlığı köpeklerin.

*

Kimdir köpek? Yaltaklanan, kuyruk sallayan, susta duran.

*

Kimseye borcu yoktur köpeğin. Çünkü ilk yediği belleğidir köpeğin.

*

Köpek misin? Aç ağzını. Doyacaksın övdüğünce sen.

*

Nerde bir köpek varsa orda –bir sokakta, bir dergide, bir evde, bir gazetede– insanmış gibi görünen biri vardır.

*

Köpekler, irileştikçe küçülürler.

*

Her gece kocaman sessizliği yer yer bozan köpeklerdir. İşte oralarda köpekler, yeryüzü dedikodusunu gökyüzüne ulaştırmakla köpektirler.

*

Köpeğin gözü uzağı görür. Çok uzağı. O kemiğin bulunduğu yere dek, uzağı.

*

Köpekler çalışmazlar. Kuyruk salladıkları için çalışmazlar.

*

Köpek o. Ağzı açık, ağzı bir geçmişe açık, ölür o.

*

Köpekler özgür gibi görünürler, başına buyruk gibi görünürler. Ama acıktıkları yerde hangi kapıdan doyarlarsa o kapının köpeği olurlar.

*

Bir sürünün köpeği çoksa o sürü esenlik içinde uyumalıdır. Bir toplumun köpeği çoksa o toplum esenlik içinde uyumamalıdır.

*

Kim köpek?

Kim yalan söylerse, kim kendi çıkarını gerçekten üstün görürse, kim koku almakla yaşarsa, o köpek.

*

Gören göz görür onları: Efendileri değişmemiştir hiç. Çıplak, aç bir toplumu oyalayan efendileri, bütün değişmelerden sonra da, anlamca bir'dirler. İşiten kulak işitir onları: Toplumu aldatmışlardır. Tanrı adına, özgürlük adına, ekmek adına toplumu aldatmışlardır.

Vatan, 19 Şubat 1962, sayı 6358, s. 3

Yurdun Eli

Aktır yurdun eli. Her gün ilk ışıklara ilkönce uzandığından mıdır ne, aktır.

*

Aktır yurdun eli. Bir iyi umu içinde olduğundan, umduğundan.

*

Aktır yurdun eli. Ninelerin dedelerin gün görmüş bilgisinden, yeni doğanların gece görmemiş arılığından, aktır.

*

Besbelli, bir eli, yurdun elinde olanlar. Onların umuları, üzüntülerincedir.

*

Yurdun eli nedir? Ekmek, tüze, eşitlik, erdem. Bunlar dört parmağı anlatır. Beşinci parmak, ama başparmak özgürlük değil midir?

*

Tutar mı? Bilinmez. Neyi tutar? Bilinmez. Yurdun eli, binlerce binlerce, milyonlarca milyonlarca el, “yaşamayı” tutar. Bilinir bu.

*

Denktir köylerin bucakların ilçelerin illerin bütün alanlarına, bütün alanların genişliğine, yurdun eli.

*

Yurdun eli, bir dilenci eli gibi “açık” değildir. Dilenmez o. Yurdun eli, bir çocuğun eli gibi açıktır. “Büyür” o.

*

Kim severse eli vardır. Ama kim çok severse tutan bir eli vardır. Yurdun eli tutmak üzredir. Hep.

*

Biliyorsunuz, bir ağırlık vardır hepimizin yakasında. Yaşımız 18'i geçtikten sonra tutan, yapışan, bırakmayan bir ağırlık. Nedir bu? Bu elidir yurdun. Bizi uyarmak isteyen eli.

*

Bir tarlada, bir dağda, bir ilkokulda açılmıştır o. Neye açılmıştır? A'dan Z'ye dek yazmaya, kendi alın yazısını yazmaya.

*

Belki de yitirdiğine açılmıştır yurdun eli. Günler, geceler, çağlar için, uygarlık için, yitirdiğine.

*

İşte avucunda kılıç, avucunda sapan... Avucunda birbirinin aklığü kocaman eller.

*

İşte yurdun eli. Başımızdan omuzlarımıza inen, ayaklarımızdan, kollarımıza yükselen bir aydınlık. Yapmak için, etmek için kocaman bir aydınlık.

Vatan, 26 Şubat 1962, sayı 6365, s. 3

Sus

Sus. Ne diyorsun sen. Dallar iki mi? Dallarda on iki kuş mu var? Ormanın avcıları, hepsini hepsini toplamadan, sus.

*

Işık mı az? Ağır mı gök? Biraz ötelerde herkes kör mü? Sus.

*

Sus. Ağzı açık –belki de esnerken açık– bir fil, bir ayı, bir kurt gibi... Sus.

*

Sessizlik üzerinde kocaman gövdeleriyle uzanacaklar olmasınlar, sus.

*

Sessizlik üzerinde kocaman gövdeleriyle uzanacaklar belki de. Uyanmasınlar, sus.

*

Tedirgin olmasalar da, uyanmasalar da daha ötelerine varabilir sesin. Sus.

*

Bağırmanın, haykırmanın karşılığı değildir susmak. Susmak, bağırmanın haykırmanın karşıtıdır.

*

Duyar, kara gecede, kara taş üstünde, kara karınca, karanlık sesini senin. Sus.

*

Çağlar haykıranlarla değişmez. Haykıranlar, çağları sınırlı değişmelere erdirir ancak. Çağları asıl değiştiren susanlardır. Sus.

*

İki türlü susmak vardır: ölü susmak, diri susmak. Sen, bütün bu ölü susanlar içinde, diriliğince sus.

*

Susmak yiğitçe değil, diyorsun. Yanlış. Asıl yiğitçe olmayan dinlememek değil midir?

*

Ağzı olanlar susmaz. Konuşur, bağırır, haykırır onlar. Ama aslolan susmaktır. Ağzı olanlar değil, düşüncesi olanlar susar.

*

Saz mısın, sellerle dile gelesin. Kavak mısın, yellerle dile gelesin. İnsansın değil mi? Dile gelmeden de yaşayabilirsin değil mi? Öyleyse sus.

*

Öyleyse sus. Susmak, duymayanların yüreklerine, ta yüreklerine inen tek sestir.

*

Dağıyla taşıyla bir yurt susmaktadır. Gecesiyle gündüzüyle bir toplum susmaktadır. Ama duymuyor musun onların dediğini? Duyuyorsun. Öyleyse onlar gibi ol, katıl onlara, sus.

Işık

Işık, karanlıkta kişinin ilk gördüğüdür. İlk gördüğü, ilk inandığı.

*

Karanlıktan niçin korkmaz kişi? Şundan: Her karanlıkta küçük küçücük de olsa ille de bir ışık vardır.

*

Işık, nice küçük ama nice küçük olursa olsun, kocaman ama kocaman bir karanlığı “belli” eder.

*

Işık, aydınlıktan öncedir.

*

Gerçeğin kapısıdır ışık. Bütün gerçekler bir küçük ışıkla başlar.

*

Işığını yitirenler karanlıkta bile değildirler artık. Onlar yok’turlar.

*

Bir yalnızlıktan kurtarır bizi ışık. Işık, gözün karşısındaki’dir.

*

Işık olmasa aydınlık da olmazdı. Aydınlıklar, ışıkların daha büyümesinden, daha yaklaşmasından başka nedir?

*

İlle de ilerde olmaz ışık. İlle de yukarda olmaz ışık. Ama ışıkların bizi daha ilerilere götürdüğü, daha yukarılara ulaştırdığı besbelli.

*

Işık, görünürken bir “düşünce”dir. Usun da ısrarla başladığını anlatır bu.

*

Yurt karanlıklarında ışık nedir? Yurdun eski uygarlığı mı? Hayır. Yurdun doğa zenginliği mi? Hayır. Yurdun yeraltı değerleri mi? Hayır. Yurt karanlıklarında ışık, üzerindeki toplumdur.

*

İşte, gerçek bir toplumumuz olmadığı için yurdumuz karanlık.

*

Toplum karanlıklarında ışık kimdir? Düşünen mi? Değil. Yazar mı? Değil. Yöneten mi? Değil. Toplum karanlıklarında ışık çalışan’dır.

*

İşte, gerçek çalışmadan yoksun olduğumuz için toplumumuz karanlık.

*

Işıklarda bizden önce, bizimle birlikte, bizden sonra bir yaşama vardır. Belki de bundan ötürü ışıklar güçlüdür.

*

Işıklar çekicidir. Belki de bundan ötürüdür ışıklara doğru gitmemiz.

*

Işıklar, görünmeleriyle yalnız kendi “yerlerini” değil, bizim “yerlerimizi” de belli ederler.

*

Karanlıklarımızı birbirine kata kata ışıklarımızı çoğaltırız.

*

Ben yaratmıyorum. Sen yaratmıyorsun. O yaratmıyor. Peki, kim yaratıyor ışığı? Karanlıklar. Gerilik, kötülük, pislik; birike birike

karanlık olur birgün. Karanlık koyulaşa koyulaşa daha karanlık olur birgün. Karanlıklar öylesine yoğunlaşır ki, bakarsın, uzakta; uzakta; ta uzakta bir ışık varolur birgün.

Vatan, 12 Mart 1962, sayı 6377, s. 3

Yılanlar

Yılanlar da eşekler, köpekler, kurtlar; mandalar gibi insanların yalnız bir yönünü yaşarlar doğada. Güneşten kaçan yönünü, aldatan yönünü.

*

Yılanlar en kişisel uzamalarımızdır. Bugünden yarına, ama daha gündüzsüz. Bu ekmekten öteki ekmeğe, ama daha ağzı açık.

*

İçi dışı bir olan değildir o. O, içi dışı bir olmayan'dır.

*

Yılanların boyları kötülüklerince uzundur.

*

Yılanların gözleri görülmemek isteklerince küçüktür.

*

Yılanların gövdeleri karanlık deliklerince, karanlıktaki yoğunluklarınca kalındır.

*

Yılanlar, ağularını nasıl akıtırlar? Üç biçimle:

1– Beğenmiş görünerek. 2– Sevmiş görünerek. 3– Beğenirken sevmiş görünerek. İşte yılanların en kurtulunmaz ısırışı bu üçüncüsüdür.

*

Kim uzun? O. Kim yumuşak? O. Ama kim uzun yumuşaklığı içinde, ama kim ansızın, öperken ağular? O.

*

Yılanlar; uyuduğumuzu eski uyanıklığımızla uzatırlar.

*

Yılanlar uyanık değildirler. Yılanlar uykuda da değildirler. Yılanlar, uyanıklığı uyurlar hep.

*

Hiç belli etmez yılan. Sevdiğini hiç. Sevmediğini hiç. Sonra, belki bin yıl sonra, soktuğunu hiç.

*

Yılanlar, toplum yaşamalarında toprak yaşamalarından çokturlar: Toprakta on yıl yaşayan bir yılan, toplumda en az birkaç devrim evresinde yaşar.

*

Yaşlandıkça yavaşlarız. Peki, neden bu? Yılanlar yavaştırlar da ondan. Yaşlandıkça biraz yılanlaşırız da ondan.

*

Islık çalan yılanlar vardır ya. (Kendi kendimize kalınca ıslık çalarız). Kalın yılanlar vardır ya. (Yaşlandıkça kalınlaşır gövdemiz, biz anlamadan). Uzun yılanlar vardır ya. (Uzun yaşamalar dileriz, her doğum günü, birbirimize).

*

O delikler karanlıkla doymuştur. O deliklerden kuş çıkmaz, yılan çıkar hep.

*

Sütü sever yılan. Neye benzer bu? Çocuğun sütü sevmesine. İşte çocuklar, belki de sütü seve seve, bizim içimizde; kocaman ama kocaman; bir yılanı beslerler, büyütürler.

Sofra

İşte yeryüzünde bütün yolların ulaştığı yer: Bir et, bir ekmek. Sonra neler de neler. İşte açıl susam açıl, diye masallardan yeryüzüne büyüyen.

*

Ellerimizle dokuna dokuna yerken daha tez doyardık. Bugün çatal, kaşık, bıçak... bir oyun gibi uzar, öğünden öğüne, yediklerimiz.

*

Isırdığı için, ezdiği için mutludur dişlerimiz. Mutlu değildir dişlerimiz, daha ısıramadığı için, daha ezemediği için.

*

Bir ayva serttir bir kavunun yumuşaklığına göre. Ama bir ağaç da yumuşaktır bizim daha sert açlığımıza göre.

*

Yemek'le büyüyen neremiz? Ellerimiz mi? Göğsümüz mü? Hayır. Hayır. Ayaklarımız mı? Hayır. Karnımız mı? Hayır. Yemekle büyüyen? Düşünüyorum, düşünüyorum, bir kaşık daha. Yemekle büyüyen, açlığımızdır.

*

Biri yer, biri bakar der atasözü. Ne iyiymiş o çağlar. Biri “yer” şimdi, biri daha çok “yer”.

*

Kişi yaşlanınca ilkin dişsiz kalır. Neden bu? İlkin dişlerin yaşlanmasından mı? Değil. Dişlerimiz yaşlanmazlar, eskirler. Bizdeki diş anlamı yaşlanmamızda bile yaşlanmaz.

*

Dişlerimiz, bir gün, belki de çiğnediklerinden ısırдықlarından artık utandıkları için, yok olurlar. Ama biz hemen ertesi gün, hiç utanmadan çiğnememizi ısırmamızı takma dişlerimizle yeniden var ederiz.

*

İki biçim sofra vardır. Biri ak sofra. Böcekten file dek doğadaki-lerin ak doyumu. Öbürü ak olmayan sofra: Kara sofra, sarı sofra, kırmızı... sofra. Bunlar kişilerin çalmalarla, aldatmalarla ülkelerden yeryüzüne dek büyüttüğü süslediği, doymadan çok ötelere varan sofralar.

*

Bir sofra vardır. Kuş sütünden başlar, havyarda biter. Çağdan çağa büyür, süslenir, genişler o.

Başka bir sofra vardır. Kara ekmekten başlar, soğanda biter. Çağdan çağa uzanır o.

İşte, her yerde her çağda kocaman bir gerçek: Bu sofralar, erdemle ters oranlıdırlar.

*

Kimin sofrası büyükse onun, sofrasını çaldığı biri vardır. Ama kimin sofrası çok büyükse onun, sofrasını çaldığı bir toplum vardır.

Vatan, 26 Mart 1962, sayı 6391, s. 3

Tüze I

Sanık. Ayağa kalk. Bu Tüze'dir.

*

Tüze, varlığın temelidir. Evler, yurtlar, ülkeler kuruludur Tüze'nin üzerine. Ama Tüze, kişinin üzerine kuruludur.

*

Bir tartaç olarak biçimlendirir Tüze'yi kişi. Bu tartacın bir gözünde kendisi vardır, öbür gözünde bütün ötekiler. Kişiyle toplum arasındadır denge.

*

Tüze'nin kestiği kol acımaz. Kesilmeden önce daha çok acı verir çünkü.

*

Kişi, Tüze'yi kapsayamaz. Nice bilgin, nice görgülü, nice erdemli olsa. Çünkü Tüze, kişiyi değil, kişileri kapsar.

*

Nereden geldiği, nereye varacağı bilinmez Tüze'nin. Belki hep bulunduğu yerdedir o, ilk çağlardan bugüne dek.

*

Tüze o Tüze'dir, binlerce yıllık Tüze'dir ama her gün biraz daha hızlı yürüdüğü, artık elini çabuk tuttuğu belli.

*

Tüze, toplumun gözüdür. Hiç örtülmez ve ta uzakları görür.

*

Sanık. Terleme hiç. Ülkeler gibiydin ya şimdi mendilinden küçük-sün.

*

Tüze, Tanrı'dır sanki. Bilir yaptığımızı, ettiğimizi, düşündüğümüzü.

*

Kamu işlerinde çalışanlar ölümden bile korkmazlar artık. Çünkü Tüze'den korkmuşlardır.

*

Kamu işlerinde çalışanlar Tüze'den korkmazlarsa, Tüze onlardan korkar. Yok eder hepsini.

*

Tüze'dir kişinin yüreğini ısıtan. Yıldız değil, ay değil, güneş değil.

*

Tüze bir çocuğun anasından ilk istediğiyle başlar, varır Tanrısından son istediğine dek.

*

Yargı, Tüze'yi değiştiremez. Ama Tüze, durur susar bekler. Yanlış yargıları bin yıl sonra bile değiştirir.

*

Tüze, toplumun kulağıdır, ısıtır geçmiş.

Sözlük

Tüze-Adalet	Kapsamak-İhata etmek
Tartaç-Terazi	Kamu-Amme
Denge-Muvazene	Yargı-Hüküm

Tüze II

Sanık. Kamunun gömüsünden harcayanlar, kendisinden harcar. Bir gün bakar ki yüreği bir metelik.

*

Başka günler Tüze bir kuş gibidir. Yargı günü bir dev gibi.

*

Bir kurt, bir kurdun koyununu yer. Bir ağaç, bir ağacın nemini emer. Ama sen benim olanı alamazsın. Tüze'den başlar bizim kişiliğimiz.

*

Tüze, öyle uludur ki doğa'nın işlerine bile karışır. Yapar eşitliğini gece gündüz: Körün belleği, kör olmayanın belleğinden büyüktür.

*

Bir tok, bir aç eşit değildir. Tüze'nin dengesi bozulmuştur burda. Birinden alır biraz, öbürüne verir.

*

Tüze "iki"den başlar. Topluluk milyonları bulsa "iki"de kalır. Çünkü o, biriyle ötekinin dengesidir.

*

Yedi kişinin alacağı, üç kişinin alacağından çok değildir. Tüzece görmemiz gerek: Yediyle üç, burada, biriyle ötekidir.

*

Tüze, toplumun ayağıdır, Tüze'yle varır ancak barışa, egemenliğe, uygarlığa.

*

Sanık. Tanrı'nın “yargı günü” dediği belki de budur. Bir dondu-
ğundan, bir yandığından belli.

*

Tüze olaylar içine kapatılamaz. O, gök gibidir. Üstümüzdedir hep.

*

Toplum görevlerini yüklenenler, Tüze'ye daha yaklaşmışlardır. Artık
“ağız”larıyla bile düşünmelidirler.

*

Sayılar, Tüze'nin en açık belgesidirler. “Bir” içinde kalır hepsi. 68
olsa da, 69 olsa da, 70 olsa da birer birerdirlere.

*

Bütün doğada yenileşmeyen tek anlam Tüze'dir. Bir bakımdan Tanrı
düşünüsüyle ikizdir Tüze.

*

Tüze bir kavramdır. Ansızın kelepçesi, zinciri, demir parmaklıkları
olur; ansızın kılıcı, topu, tüfeği olur Tüze'nin. Ama Tüze, yine bir
kavramdır.

*

Görürüz de elli yıl, yüz yıl anlamayız. Alanlar, Tüze'nin anıtlarıdır.
Belki de başlarıdır alanlar, Tüze'ye karşı gelmiş eski yüce kişilerin.

*

Tüze, toplumun elidir. Ekmeği tutan eli.

Sözlük

Tüze-Adalet

Doğa-Tabiat

Egemenlik-Hâkimiyet

Uygarlık-Medeniyet

Görev-Vazife

Belge-Vesika

Uygarlık ekmekle, suyla, havayla beslenmez. Karşıdüşüncedir uygarlığı doğuran, yaşatan, geliştiren.

Her çağda bizi uyanık tutan karşıdüşüncelerdir. "Elmanın yere düşmesinden", "Aya değen ilk güdümlü mermiye" dek.

Fazıl Hüsni Dağlarca'nın 1961-1962 yıllarında yayımlanan, "aforizma tılsımlı" *Vatan* Gazetesi yazıları Türkçeyi "ses bayrağı" diye niteleyen şairin dönemin ruhundan da beslenen düşünme pratiğini gösterirken, gerek felsefi içerikleriyle asıl yapıtı Şiirine açılan yalınlığı ve yoğunluğu birleştirerek belirli bir dil estetiğini, gerek kendi sözlüğünü ve gramerini oluşturmaya açısından belirli bir dil etiğini öne çıkarıyor.

Toplumun düşünmediği, ağacın durduğundan. Senin yürüdüğünden toplumun düşündüğü.

Kapak deseni: Fahri Güllüoğlu

ISBN 978-975-08-4308-2

9 789750 843082

16 TL

